

GLOBALUSIS ŠVIETIMAS MOKYKLOS GYVENIME

Metodinis leidinys mokytojams ir mokyklų administracijų atstovams

Metodinio leidinio sudarytoja
Indrė Augutienė, VšĮ Pasaulio piliečių akademija

Konsultavo ir teikė pastabas:
Donata Šablinienė, Ugdymo plėtotės centras
Julius Norvila, VšĮ „Humana People to People Baltic“

Leidinyje „Globalusis švietimas mokyklos gyvenime. Metodinis leidinys mokytojams ir mokyklų administracijų atstovams“ parengtas, įgyvendinant projektą „Globalusis švietimas mokyklos gyvenime“

Projektą įgyvendino Ugdymo plėtotės centras
Projekto partneris – VšĮ „Humana People to People Baltic“.

Projekte dalyvavusios mokyklos:
Kauno Simono Daukanto progimnazija
Alytaus „Volungės“ pagrindinė mokykla
Šiaulių r. Aukštelkės mokykla

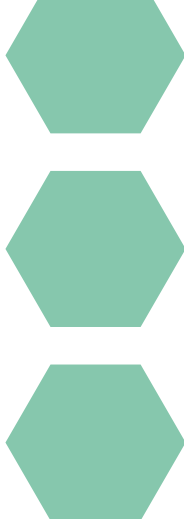
Projektas finansuojamas Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos lėšomis, taip pat VšĮ „Humana People to People Baltic“ ir Ugdymo plėtotės centro lėšomis

© VšĮ „Humana People to People Baltic“, 2016

© Ugdymo plėtotės centras, 2016

© VšĮ Pasaulio piliečių akademija, 2016

TURINYS

Pratarmė	2
Mūsų pasaulis – mūsų orumas – mūsų ateitis	3
Globaliojo švietimo samprata	4
Globalusis švietimas. Sąvokų ir koncepcijų kaita	4
Globalusis švietimas – daugialypė švietimo koncepcija	5
Globalusis švietimas – globaliojo pilietiškumo kompetencijoms ugdyti	6
Globalusis švietimas mokyklos gyvenime. Praktiniai patarimai	8
Visuminis požiūris į globalųjį švietimą mokykloje	8
Globaliojo švietimo mokymo(si) proceso planavimas ir įgyvendinimas	8
Globaliojo švietimo įgyvendinimo mokykloje principai	10
Globaliojo švietimo mokyklos gyvenime galimybės	11
Globali mokyklos vizija	11
Globalusis švietimas ugdymo procese	11
Globalusis švietimas pradiniam ugdyme	11
Globalusis švietimas pagrindiniame ir viduriniame ugdyme	13
Globalusis švietimas mokyklos gyvenime. Pamokų planų pavyzdžiai	16
Alytaus „Volungės“ pagrindinės mokyklos mokytojų parengtų ir pravestų pamokų pavyzdžiai	16
Kauno Simono Daukanto progimnazijos mokytojų parengtų ir pravestų pamokų pavyzdžiai	19
Šiaulių r. Aukštelkės mokyklos mokytojų parengtų ir pravestų pamokų pavyzdžiai	24
Globaliojo pilietiškumo kompetencijų modelis	27
Rekomenduojama metodinė medžiaga ir priemonės	31
Naudota literatūra ir informacijos šaltiniai	32

PRATARMĖ

Šiandieninis pasaulis yra susipynęs į vieną globalią sistemą, taigi kiekvieno žmogaus tiek asmeniniam, tiek profesiniam gyvenimui įtaką daro šalių ekonominiai santykiai, geopolitinės problemos, socialiniai ir gamtos reiškiniai, vykstantys ir už tūkstančių kilometrų. Egzistuojančios žmonių, šalių, kultūrų tarpusavio sąsajos leidžia kiekvienam pasijusti globalios visuomenės dalimi, o tuo pačiu įpareigoja priimti atsakomybę už pasaulio ateitį.

Gyvenimas globalioje visuomenėje suteikia kiekvienam pasaulio gyventojui daug galimybių keliauti, pažinti kitas šalis ir kultūras, kasdien vartoti kuo įvairesnį maistą, naudotis galybe įrenginių ir prietaisų, kurių vietoje nepasigaminatume. Tačiau gyvenimas tokioje visuomenėje kelia ir daug iššūkių. Tai ryškūs skirtumai ir nelygė tarp žmonių pasaulio mastu, didėjantys žmonių migracijos srautai, užkrečiamų ligų plitimas, žmogaus teisių pažeidimai, rasizmas, ksenofobija, klimato kaita ir užterštumas ir kt.

Tam, kad žmonės gebėtų priimti jiems teikiamas globalaus pasaulio galimybes, o taip pat susidoroti su kylančiais iššūkiais, prisidėti prie darnaus pasaulio kūrimo, būtina užtikrinti galimybes jiems įgyti žinių apie pasaulio realijas, pasaulio vystymosi problemas ir gebėti jas

susisieti su savo pačių gyvenimu. Taip pat svarbu suteikti žmonėms galimybes įgyti gebėjimų ir sustiprinti savo vertybines nuostatas, kurios padėtų kiekvienam tapti aktyviu ir atsakingu pasaulio piliečiu. Dėl šių priežasčių mes šiandien vis aktyviau diskutuojame apie globalųjį švietimą – švietimo koncepciją, siekiančią padėti žmonėms prisitaikyti ir aktyviai veikti globalioje visuomenėje.

Metodinis leidinys „Globalusis švietimas mokyklos gyvenime“ parengtas įgyvendinant to paties pavadinimo projektą, kurio tikslas – šviesti ir informuoti šalies mokyklų bendruomenes apie darnaus vystymosi ir vystomojo bendradarbiavimo svarbą, suteikti mokytojams teorinių ir praktinių žinių globaliojo švietimo dėstymo klausimais. Projektą įgyvendino Ugdymo plėtotės centras kartu su VŠĮ „Humana People to People Baltic“.

Metodinis leidinys „Globalusis švietimas mokyklos gyvenime“ skirtas Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų mokytojams ir administracijų atstovams, norintiems integruoti globalųjį švietimą savo mokyklos gyvenime. Metodiniame leidinyje pristatomos pagrindinės prielaidos globaliojo švietimo plėtrai, globaliojo švietimo samprata ir šios švietimo koncepcijos pagalba plėtojamos asmens globaliojo pilietiškumo kompetencijos. Metodiniame leidinyje mokytojai ir mokyklų administracijų atstovai taip pat ras pagrindines nuostatas ir principus sėkmingam globaliojo švietimo integravimui į mokyklos gyvenimą. Jame taip pat pristatomos globaliojo švietimo integra-

vimo į mokyklos gyvenimą galimybės ir pavyzdžiai, kaip projekte dalyvavusios mokyklos integravo šią švietimo koncepciją į mokyklos strategiją ir ugdymo procesą.

Metodiniame leidinyje naudojamos pagrindinės sąvokos:

Darnus vystymasis – visuotinės gerovės siekimas, derinant ekonominio ir socialinio vystymosi ir aplinkos apsaugos politikas.

Globalizacija – socialinėje plotmėje vykstantis reiškinys, apimantis pačias įvairiausias visuomenės, valstybės bei kitų socialinių darinių veiklos sritis, jų aplinką, pasireiškiantis tarpusavio ryšių intensyvėjimu, judėjimu bei kitomis charakteristikomis viso pasaulio mastu.

Globalios problemos – globalizacijos sukeltos socialinės, ekonominės, politinės ir aplinkosauginės problemos. Šios problemos pasižymi tuo, kad jos paliečia didelį žmonių skaičių ne tik vienoje valstybėje, bet ir pasaulio mastu, yra aktualios daugeliui pasaulio valstybių ir reikalauja solidaraus požiūrio ir tarpvalstybinio bendradarbiavimo joms spręsti.

Globalusis pilietiškumas – asmens suvokimas, kad jis priklauso pasaulio bendruomenei, „globalaus požiūrio“, sujungiančio vietinį su globaliu ir nacionalinį su tarptautiniu, skatinimas; globalių tarpusavio sąsajų supratimas ir atsakomybės už viso pasaulio žmonijos raidą prisiėmimas.

Globalusis švietimas – aktyvus mokymo(si) procesas globaliojo pilietišk-

kumo kompetencijoms (žinioms ir suvokimui, gebėjimams ir vertybinėms nuostatomis) plėtoti. Šios kompetencijos būtinos, siekiant įgalinti kiekvieną asmenį aktyviai veikti taikaus ir saugaus, teisingo, tolerantiško, lygaus visiems ir darnaus pasaulio labui.

Vystomasis bendradarbiavimas – išsivysčiusių ir besivystančių valstybių bendradarbiavimas, kai išsivysčiusios valstybės remia ilgalaikį ir darnų besivystančių valstybių vystymąsi, jų pastangas mažinti skurdą ir integruotis į pasaulio ekonomiką.

Leidinio sudarytojai linki įdomios patirties, integruojant globalųjį švietimą į mokyklos gyvenimą!

MŪSŲ PASAULIS – MŪSŲ ORUMAS – MŪSŲ ATEITIS

Pasaulio bendruomenė jau ne vienarius metus siekia telkti tiek valdžios, tiek ir piliečių pastangas solidarčiai kovoti už socialinį teisingumą, taiką ir darnų vystymąsi pasaulio mastu. Dar 2000 m. Jungtinių Tautų generalinėje asamblėjoje buvo patvirtinti Tūkstantmečio vystymosi tikslai, siekė suvienyti pasaulio bendruomenės pastangas kovoti su pasauliniu skurdu, užtikrinti pradinį išsilavinimą kiekvienam pasaulio gyventojui, siekti lyčių lygybės, mažinti vaikų ir gimdyvių mirtingumą, kovoti su užkrečiamomis ligomis, klimato kaita, o taip pat skatinti šalių partnerystę pasaulio vystymosi labui.

Tūkstantmečio vystymosi tikslų įgyvendinimo laikotarpiu pasiekta didelės pažangos pasaulio mastu, tačiau vis dar daugelyje pasaulio regionų, ypač Afrikos Užsacharėje ir kitose mažiausiai išsivysčiusiose šalyse, vyrauja skurdas ir badas, daug žmonių kenčia dėl politinio nestabilumo, pilietinių karų ir ekonominio nuosmukio.

2015 m. pasaulis žengė į naują darnaus vystymosi epochą, kuomet pasaulio lyderiai Jungtinių Tautų generalinėje asamblėjoje patvirtino globalią darnaus

vystymosi darbotvarkę iki 2030 metų ir naujuosius darnaus vystymosi tikslus. Skirtingai nuo Tūkstantmečio vystymosi tikslų, naujoji darbotvarkė numato konkrečius veiksmus tiek besivystančioms, tiek išsivysčiusioms šalims, o jų spektras apima visas tris darnaus vystymosi dimensijas - ekonominę, socialinę ir aplinkosauginę. Esminis naujosios darbotvarkės principas - „nepalikti nei vieno“: tikslai bus laikomi pasiektais tik tada, jeigu jie bus pasiekti visose šalyse ir visoms visuomenės grupėms.

Europos Sąjunga ir jos narės vaidina itin svarbų vaidmenį darnaus pasaulio vystymosi procesuose. Savo politika ji siekia kovoti su pasauliniu skurdu ir prisidėti prie besivystančių šalių ekonominio ir socialinio vystymosi. 2005 m. priimtame Europos konsensuse dėl vystymosi ir jį papildančiuose dokumentuose pabrėžiama ir piliečių dalyvavimo vystomajame bendradarbiavime svarba, o taip pat didelis dėmesys skiriamas globaliojo švietimo ir supratimo apie darnų pasaulio vystymąsi ES piliečių tarpe plėtrai.

Lietuva, kaip ir kitos išsivysčiusios šalys, siekia aktyviai prisidėti prie darnaus pasaulio vystymosi procesų. Įgyvendindama vystomojo bendradarbiavimo politiką, kuri yra integrali nacionalinės užsienio politikos dalis, ji siekia:

- prisidėti prie pasaulinių skurdo mažinimo besivystančiose valstybėse pastangų ir kitų Jungtinių Tautų paskelbtų vystymosi tikslų įgyvendinimo;
- prisidėti prie demokratijos, saugumo

ir stabilumo erdvės, tvaraus vystymosi plėtojimo valstybėse partnerėse;

- prisidėti prie žmogaus teisių ir lyčių lygybės plėtojimo valstybėse partnerėse;

- stiprinti politinius, ekonominius, socialinius ir kultūrinius ryšius su besivystančiomis valstybėmis;

- informuoti ir šviesti Lietuvos visuomenę apie Jungtinių Tautų, Europos Sąjungos ir Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikas, jų tikslus ir iššūkius, pasiektus rezultatus, siekti didesnio visuomenės pritarimo ir paramos šiai veiklai.¹

Vystomasis bendradarbiavimas nebus sėkmingas be aktyvaus piliečių įsitraukimo į šios politikos įgyvendinimą. Tačiau tam būtina užtikrinti, kad kiekvienas pilietis turėtų galimybę įgyti žinių ir gebėjimų bei stiprinti vertybines nuostatas, leidžiančias aktyviai ir kryptingai veikti darnaus pasaulio vystymosi labui. Pasaulio lyderiai 2015 m. priimtoje Incheon'o deklaracijoje dėl švietimo ateities pabrėžė, kad švietimas yra varomoji darnaus pasaulio vystymosi jėga, o kiekvienas asmuo jo pagalba turi įgyti gebėjimų ir sustiprinti savo vertybines nuostatas, leidžiančias jiems reaguoti į pokyčius ir kovoti su iššūkiais vietos ir globaliu lygiu. Šios nuostatos įtvirtintos ir pasauliniuose Darnaus vystymosi tiksluose, kur teigiama, kad visi besimokantieji turi įgyti žinių ir gebėjimų, kurie padėtų jiems prisidėti prie darnaus vystymosi procesų. To turi būti siekiama darnaus vystymosi švietimo, švietimo

apie žmogaus teises, lyčių lygybę, globaliojo švietimo ir kitų švietimo koncepcijų pagalba.

¹ LR užsienio reikalų ministerija (n.d.). Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politika. <https://orangeprojects.lt/lt/tikslai/lietuvos-vystomojo-bendradarbiavimo-politika>

GLOBALIOJO ŠVIETIMO SAMPRATA

Globalusis švietimas. Sąvokų ir koncepcijų kaita

Globaliojo švietimo bendruomenė iki šiol neturėjo vieningos nuomonės dėl to, koks terminas geriausiai tikėtų globaliajam švietimui apibrėžti. Todėl įvairiuose moksliniuose straipsniuose, politikos gairėse ir švietimo standartuose galime rasti ne vieną sąvoką ir apibrėžimą globaliajam švietimui apibūdinti. Tai vystomasis švietimas, globalusis švietimas, globalus mokymas(is), globali dimensija švietime, globalaus pilietiškumo ugdymas ir kt.

Įvairiuose šaltiniuose neretai aptinkame terminą *vystomasis švietimas* (angl. *Development Education*). Ši sąvoka anglakalbėse šalyse pradėta naudoti dar XX a. 8-ajame dešimtmetyje kartu su išsivysčiusių valstybių vyriausybių ir nevyriausybinių organizacijų siekiu didinti visuomenės supratimą ir paramą vystomojo bendradarbiavimo politikai ir įgyvendinamoms programoms. Ilgainiui politikai ir vystomojo švietimo praktikai įžvelgė šios veiklos edukacinę vertę: nuo visuomenės informavimo ir supratimo apie pasaulio vystymąsi didinimo pereiti-

nama prie veiklos, kuri taptų globalaus vystymosi varomąja jėga.²

Kaip teigiama Europos konsensusą dėl vystymosi papildančiame dokumente dėl vystomojo švietimo ir visuomenės informavimo apie vystymąsi, vystomasis švietimas prisideda prie kovos su skurdu ir skatina darnų vystymąsi visuomenės informavimo ir švietimo veiklų pagalba, kurios yra paremtos tokiomis vertybėmis, kaip pagarba žmogaus teisėms, socialinė atsakomybė, lyčių lygybė, priklausymo globaliai visuomenei suvokimas. Vystomasis švietimas yra paremtas idėjomis ir supratimu apie žmonių gyvenimo standartų skirtumus pasaulyje ir pastangas juos mažinti. Ši veikla skatina pilietinį dalyvavimą, kuris prisidėtų prie socialinių, ekonominių, politinių ir aplinkosauginių problemų, darančių įtaką pasaulinio skurdo egzistavimui, sprendimo ir darnios pasaulio plėtos.³

Europos Tarybos Šiaurės-Pietų centras politiniuose dokumentuose ir metodinėse gairėse naudoja terminą *globalusis švietimas*. Anot šios organizacijos, globalusis švietimas – tai švietimas, padedantis žmonėms atverti akis, skatinantis jų mintis apie globalaus pasaulio realijas, ir raginantis veikti, kad pasaulyje būtų daugiau teisingumo, lygybės ir pagarbos žmogaus teisėms.⁴

Pastaraisiais metais imtos vartoti dar dvi sąvokos, kurias pasiūlė UNESCO. Tai: • *Globalusis pilietiškumas* (angl. *Global Citizenship*) - asmens suvokimas, kad jis priklauso pasaulio bendruomenei,

„globalaus požiūrio“, sujungiančio vietinį su globaliu ir nacionalinį su tarptautiniu, skatinimas, globalių tarpusavio sąsajų supratimas ir atsakomybės už viso pasaulio žmonijos raidą prisiėmimas;

• *Globaliojo pilietiškumo ugdymas* (angl. *Global Citizenship Education*) - švietimas, apimantis žinių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų, kurios reikalingos siekiant užtikrinti taikaus ir saugaus, teisingo, tolerantiško, lygaus visiems ir darnaus pasaulio vystymąsi, plėtojimą.⁵

2014 m. vykusios Europos konferencijos „*Citizens for Global Education, Education for Global Citizenship*“, kurią kartu su partneriais organizavo Europos nevyriausybinių organizacijų konfederacija CONCORD⁶, dalyviai pateikė siūlymą plėtoti globaliojo pilietiškumo ugdymo koncepciją, kuri integruotų visas iki šiol egzistavusias panašaus švietimo sampratas: darnaus vystymosi švietimą, ekologinį ir aplinkosauginį švietimą, švietimą apie žmogaus teises, vystomąjį švietimą ir kt. 2015 m. Zagrebe (Kroatija) vykusiame trečiajame globaliojo švietimo kongrese, kurį kartu su partneriais organizavo Europos Tarybos Šiaurės-Pietų centras, taip pat pasiūlyta susieti iki šiol egzistavusią globaliojo švietimo sampratą su UNESCO siūloma globalaus pilietiškumo ugdymo koncepcija.⁷

Visas aukščiau aptartas sąvokas ir koncepcijas jungia keletas aspektų, leidžiančių suformuoti apibendrintą globaliojo švietimo apibrėžimą:

• Supratimas, kad kiekvienas priklauso me pasaulio bendruomenei, skatinimas;

• Orientacija į pilietinį dalyvavimą darnaus pasaulio vystymosi labui, paremtą

² Bourn, D. (n.d.). What Is Meant By Development Education? Sinergias Ed. <http://www.sinergiased.org/index.php/revista/item/51-douglas-bourn-what-is-meant-by-development-education>

³ European Multistakeholder Steering Group, o. (2007). The European Consensus on Development: The contribution of Development Education & Awareness Raising. https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/publication-development-education-for-the-european-consensus-200806_en.pdf

⁴ Carvalho da Silva, M., Cabezedo, A., Christidis, C., Demetriadou-Saltet, V., Halbartschlagger, F., & Mihai, G.-P. (2012). Global Education Guidelines. Concepts and Methodologies on Global Education for Educators and Policy makers. Lisbon: North-South Centre of the Council of Europe.

⁵ UNESCO. (2014). Global Citizenship Education. Preparing Learners for the Challenges of the Twenty-first Century. Paris: UNESCO.

⁶ CONCORD – tai Europos nevyriausybinių organizacijų konfederacija, vienijanti nacionalines skėtines ir tarptautines nevyriausybines organizacijas, veikiančias vystomojo bendradarbiavimo ir globaliojo švietimo srityje.

⁷ North-South Centre of the Council of Europe. (2015). 3rd European Congress on Global Education. Strategic Recommendations: http://nscgloaleducation.org/images/Documents_for_articles/GECongress_2015_Recommendations_Final.pdf

pagrindinėmis bendražmogiškoms vertybėmis.

Apibendrinant galime teigti, kad *globalusis švietimas* – tai švietimas globaliojo pilietiškumo kompetencijoms (žinioms ir supratimui, gebėjimams ir vertybinėms nuostatoms) plėtoti. Šios kompetencijos būtinos, siekiant įgalinti kiekvieną asmenį aktyviai veikti taikaus ir saugaus, teisingo, tolerantiško, lygaus visiems ir darnaus pasaulio labui.

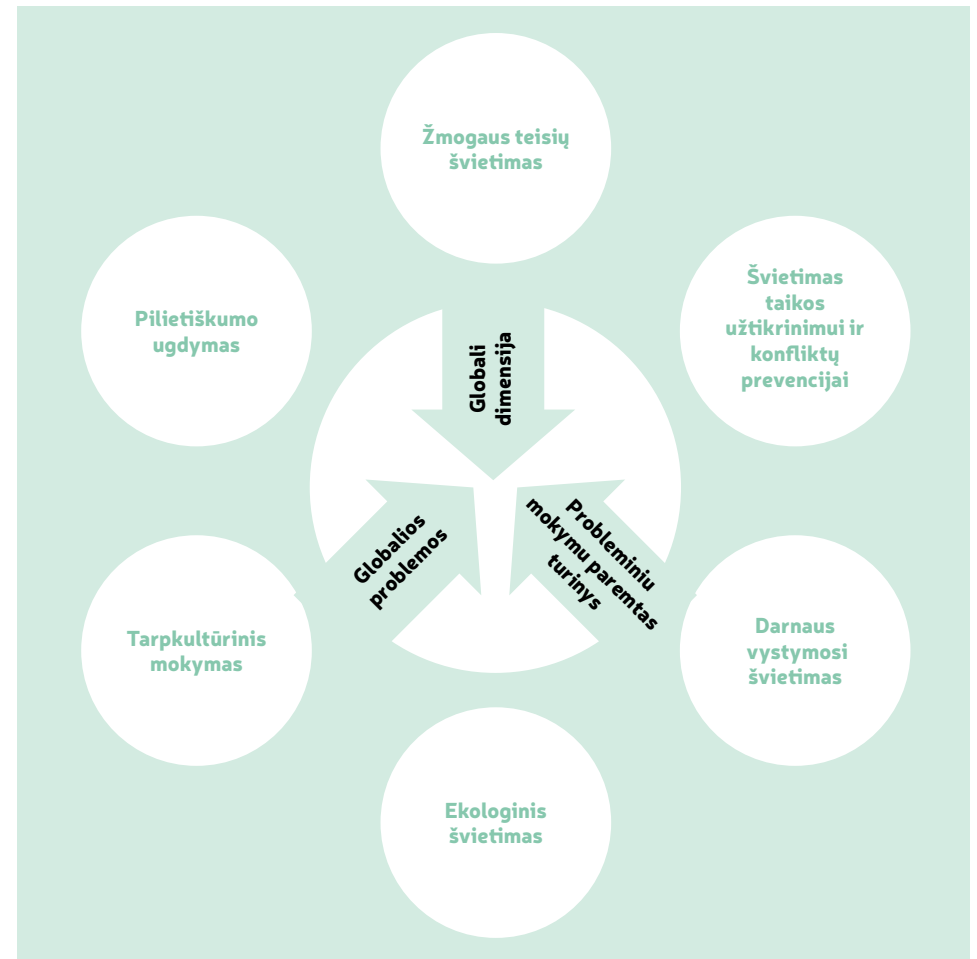
Globalusis švietimas:

- Padeda suprasti pasaulyje didėjančią tarpusavio priklausomybę;
- Padeda suprasti pasaulio, paženklinto dalijimusi, konfliktais, klimato kaitos problemomis, ypatinga nelygybe ir skurdu, bendruomenei kylančius iššūkius;
- Skatina kiekvieno asmens įsitraukimą į individualią ir bendruomeninę veiklą, siekiant socialinio teisingumo, taikos ir darnos globalioje visuomenėje.

Globalusis švietimas – daugialypė švietimo koncepcija

Globalusis švietimas yra daugialypė švietimo koncepcija, jungianti kitų švietimo koncepcijų, tokių kaip švietimas apie žmogaus teises, darnaus vystymosi švietimas, švietimas taikos užtikrinimui ir konfliktų prevencijai, tarpkultūrinis švietimas, pilietiškumo ugdymas ir kt., principus, metodiką ir teoriją. Šias švietimo disciplinas su globaliuoju švietimu sieja iš dalies besikartojantys ir vieni kitus papildantys mokymosi tikslai ir pasiekimai, naudojami švietimo būdai ir metodai. Globalusis švietimas su aukščiau įvardytomis švietimo koncepcijomis persipina, savyje integruodamas globaliąją dimensiją, globalių problemų ir darnaus vystymosi tematiką ir probleminiu mokymu(si) paremtus kitų koncepcijų elementus, leidžiančius pasiekti globaliajam švietimui keliamus tikslus.

Paveikslas 1. Globaliojo švietimo sąsajos su kitomis švietimo koncepcijomis

Globalusis švietimas nėra orientuotas į vieną konkrečią temą. Tai daugiatemė švietimo koncepcija, padedanti kiekvienam tapti atviru ir kritiškai mąstančiu žmogumi, gebančiu formuoti ir laisvai reikšti savo nuomonę bei ginti savo vertybines nuostatas. Globaliojo švietimo temos yra skurdas, žmogaus teisės, diskriminacija, ksenofobija ir rasizmas, lyčių lygybė, darnus vystymasis, klimato kaita, socialinė ir sveikatos apsauga, švietimas, kariniai konfliktai ir taikos palaikymas, migracija ir kt. Jų aktualumas ir pasirinkimas globaliojo švietimo veikloms įgyvendinti dažnai priklauso nuo esamos geopolitinės, ekonominės ir socialinės situacijos pasaulyje ir jos poveikio šalies bei vietos bendruomenės gyvenimui.

Globaliojo švietimo temų spektras apima keturias skirtingas dimensijas: aplinkosauginę, ekonominę, socialinę ir politinę. Svarbu paminėti ir tai, kad vykdamas globaliojo švietimo veiklas, svarbu šias keturias dimensijas integruoti, aptariant kiekvieną iš pasirinktų globaliojo švietimo temų.

Išsamus globaliojo švietimo temų sąrašas pateikiamas paveiksle. Šis sąrašas nėra baigtinis ir gali būti papildytas naujomis, konkrečiu laiku ir konkrečiai auditorijai aktualiomis temomis.

Paveikslas 2. Globaliojo švietimo tematika

Globalusis švietimas – globaliojo pilietiškumo kompetencijoms ugdyti

Globaliuoju švietimu siekiama plėtoti asmens globaliojo pilietiškumo kompetencijas, kurios leistų kiekvienam žmogui asmeniškai ir bendradarbiaujant su kitais prisidėti prie darnios pasaulio kaitos. Didelė šių kompetencijų dalis priskirtinos bendrosioms, arba perkliamosioms asmens kompetencijoms. Jos šiandiniame pasaulyje yra būtinos, norint suprasti pasaulyje vykstančius procesus ir jų poveikį asmeniniam gyvenimui, sėkmingai prisitaikyti prie visuomenėje ir darbo rinkoje vykstančių pokyčių bei susidoroti su dėl globalizacijos poveikio kylančiais iššūkiais.

Egzistuoja įvairūs globaliojo pilietiškumo kompetencijų modeliai. UNESCO, Europos Tarybos Šiaurės-Pietų centras ir tarptautinė nevyriausybinių organizacijų Oxfam⁸ savo publikacijose pateikia savus rekomenduojamus kompetencijų modelius globaliojo švietimo veikloms įgyvendinti. Svarbu pastebėti, kad visus šiuos modelius sieja siekis ugdyti tas

⁸ Oxfam (Oxford Committee for Famine Relief) – 1942 m. įkurta tarptautinė nevyriausybinių organizacijų organizacija, kurios pagrindinė misija – kova su pasauliniu skurdu. Organizacija siekia įgalinti jaunus žmones tapti aktyviais pasaulio piliečiais, todėl viena iš svarbių organizacijos veiklos krypčių yra globaliojo pilietiškumo nuostatų integravimas į švietimo programas.

pačias esmines kompetencijas, reikalingas kiekvienam, siekiančiam būti aktyviu ir atsakingu pasaulio piliečiu.

Šiame metodiniame leidinyje kaip pavyzdį pateikiame Oxfam parengtą globaliojo pilietiškumo kompetencijų modelį, taikytiną įvairiose švietimo pakopose. Šiame modelyje išsamiai aprašomos globaliojo pilietiškumo žinios ir supratimas, gebėjimai ir vertybinės nuostatos. Pagrindiniai Oxfam kompetencijų modelio elementai pateikiami žemiau esančioje lentelėje. Išsamus kompetencijų modelio aprašas, pristatantis konkrečius mokymosi pasiekimus pradiniam ir pagrindiniame ugdyme, pateiktas šio metodinio leidinio prieduose.

Lentelė 1. Oxfam globaliojo pilietiškumo kompetencijų modelis⁹

Žinios ir supratimas	Gebėjimai	Vertybinės nuostatos
Socialinis teisingumas ir lygiateisiškumas	Kritinis ir kūrybinis mąstymas	Tapatumo jausmas ir savigarba
Identitetas ir įvairovė	Empatija	Įsipareigojimas prisidėti prie socialinio teisingumo ir lygybės kūrimo
Globalizacija ir tarpusavio priklausomybė	Savęs pažinimas ir refleksija	Pagarba žmogui ir žmogaus teisėms
Darnus vystymasis	Komunikacijos, bendravimo gebėjimai	Pagarba įvairovei
Taika ir konfliktai	Gebėjimas bendradarbiauti ir spręsti konfliktus	Rūpinimasis aplinka ir įsipareigojimas prisidėti prie darnaus vystymosi
Žmogaus teisės	Gebėjimas susidoroti su kompleksinėmis problemomis ir neapibrėžtumu	Aktyvaus dalyvavimo ir kovos su socialine atskirtimi nuostatos
Įtaka ir valdžia	Informacija ir refleksija paremtas veikimas	Tikėjimas, kad žmonės gali kažką pakeisti

⁹ Oxfam. (2015). Education for Global Citizenship. A Guide for Schools: http://www.oxfam.org.uk/~media/Files/Education/Global%20Citizenship/Global_Citizenship_Schools_WEB.ashx?la=en

GLOBALUSIS ŠVIETIMAS MOKYKLOS GYVENIME. PRAKTINIAI PATARIMAI

Visuminis požiūris į globalųjį švietimą mokykloje

Siekiant kuo didesnio globaliojo švietimo poveikio, svarbus visuminis požiūris į šią švietimo koncepciją, kuris reiškia, kad globaliojo pilietiškumo kompetencijos, įgalinančios mokinius veikti glaudžiai susijusiame ir iššūkių pilname pasaulyje, turi būti integruotos visose mokyklos gyvenimo sferose. Visuminis požiūris į globalųjį švietimą mokykloje reiškia, kad:

1. Globaliojo švietimo sėkmės mokykloje pagrindas – globali mokyklos vizija, deranti su mokyklos strateginiais tikslais ir veiklos bei tematiniais prioritetais, o į šį procesą aktyviai įtraukiami mokyklos bendruomenės nariai ir išorės veikėjai: mokiniai, mokytojai, mokyklos administracija, tėvai ir globėjai, vietos valdžios ir vietos bendruomenės atstovai.
2. Mokykloje užtikrinamas cikliškas glo-

baliojo švietimo veiklos planavimas, siekiant veiklos suderinamumo, nuolatinio tobulinimo ir plėtros.

3. Mokykla rūpinasi savo personalo kompetencijos tobulinimu, siekiant vieningo bendruomenės supratimo ir sėkmingo globaliojo švietimo integravimo mokyklos gyvenimą.

4. Globaliojo švietimo kompetencijos integruojamos ugdymo turinyje, išnaudojant tiek formaliojo, tiek neformaliojo ugdymo galimybes ir jas realizuojant ir tradicinėse, ir netradicinėse mokymosi erdvėse.

5. Globalusis švietimas turi ilgalaikį poveikį mokyklos gyvenimui, o globaliojo pilietiškumo kompetencijų raišką mokyklos gyvenime įrodo:

- Mokinių pasiekimai;
- Mokytojų pedagoginė praktika;
- Mokyklos bendruomenės narių elgsena ir tarpusavio santykiai;
- Globaliojo švietimo veikloje vyraujanti lyderystė ir bendruomeniškumas.¹⁰

Projekto „Globalusis švietimas mokyklos gyvenime“ dalyviai, paprašyti išskirti, kas yra svarbiausia, diegiant visuminį požiūrį į globalųjį švietimą mokykloje, pagrindiniais įvardijo šiuos kriterijus:

1. Globaliojo pilietiškumo vertybinių nuostatų sklaida ir įtvirtinimas mokyklos bendruomenėje;
2. Mokyklos bendruomenės sutelktumas ir bendradarbiavimas, siekiant globaliojo švietimo veiklų plėtros;
3. Pozityvus mokyklos bendruomenės požiūris į globaliojo švietimo plėtrą;

4. Stipri lyderystė ir aktyvus mokyklos bendruomenės įsitraukimas į globaliojo švietimo integravimo į mokyklos gyvenimą procesą;

5. Kritinio mąstymo gebėjimų plėtojimo aktualizavimas globaliojo švietimo veiklų pagalba.

Globaliojo švietimo programa¹¹, kurią Anglijoje įgyvendina 7 organizacijų konsorciumas, kurį sudaro nevyriausybinų vystomojo bendradarbiavimo ir globaliojo švietimo organizacijų, pedagoginių tyrimų institutų, pedagogų profesinių asociacijų, ugdymo turinio rengėjų ir leidėjų atstovai, siūlo 12 pagrindinių kriterijų, kuriais remiantis globalusis švietimas diegiamas visose mokyklos gyvenimo srityse. Šie kriterijai suskirstyti į 4 kategorijas, pagal kurias vadovaujantis Jungtinės Karalystės švietimo kokybės standartais, atliekamas mokyklų veiklos vertinimas. Kriterijų sąrašas pateikiamas žemiau esančioje lentelėje.

Globaliojo švietimo mokymo(si) proceso planavimas ir įgyvendinimas

Globaliojo švietimo planavimo ir įgyvendinimo procesas yra cikliškas mokymosi procesas, kurį sudaro 5 etapai (žr. paveikslą), reikalingi efektyviam ir sėkmingam globalaus pilietiškumo kompetencijų ugdymui.

¹⁰ Global Learning Programme. (2015). Developing a Whole-School Approach to Global Learning. http://clients.squareeye.net/uploads/glp/GLP_pdfs/In_your_school/Developing_a_whole-school_approach.pdf

¹¹ Globaliojo švietimo programa – tai Jungtinėje Karalystėje įgyvendinama programa, vienijanti mokyklas, siekiančias rengti vaikus ir jaunuolius gyvenimui globaliame pasaulyje, ir padedanti mokytojams sėkmingai organizuoti ugdymo procesą, į jį integruojant darnaus vystymosi ir globalių problemų tematiką. Programos įgyvendintojai yra parengę globaliojo švietimo integravimo į mokyklos gyvenimą modelį, kuris suderintas su Jungtinės Karalystės švietimo standartais. Programos įgyvendintojais taip pat teikia pagalbą joje dalyvaujančioms mokykloms, integruojant globalųjį švietimą į visas mokyklos gyvenimo sritis, siūlo kvalifikacijos tobulinimo programas pedagogams.

Lentelė 2. Visuminio požiūrio į globalųjį švietimą mokykloje diegimo ir vertinimo kriterijai¹²

Mokinių pasiekimai	Mokytojų pedagoginė praktika	Elgsena ir tarpusavio santykiai	Lyderystė ir bendruomeniškumas
Mokiniai plėtoja supratimą apie globalias problemas įvairių dalykų pamokų metu	Mokytojai turi pakankamai žinių apie globalias problemas ir naudoja tinkamus metodus mokinių globaliojo pilietiškumo gebėjimų ugdymui ir vertybių puoselėjimui	Globalusis švietimas prisideda prie mokyklos bendruomenės vertybių stiprinimo ir pozityvių santykių puoselėjimo	Mokyklos lyderiai užtikrina, kad mokyklos vizija būtų orientuota į mokinių paruošimą gyventi ir veikti tarpusavio ryšių saistomoje globalioje visuomenėje
Globalusis švietimas padeda mokiniams įgyti aukštus raštingumo, bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus	Mokytojai yra tinkamai pasirengę ir pakankamai aprūpinti metodine medžiaga ir priemonėmis, reikalingomis mokinių globaliojo pilietiškumo kompetencijų plėtojimui pamokose ir po pamokinėje veikloje	Globalusis švietimas puoselėja teigiamą požiūrį į įvairovę ir kultūrinius skirtumus	Globaliojo švietimo integravimas užtikrina turiningų ir mokytojams bei mokyklos personalui vertingų kvalifikacijos tobulinimo programų pasiūlą
Globaliojo švietimo pagalba mokiniams pasirengia perėjimui iš vienos švietimo pakopos į kitą, o taip pat perėjimui iš švietimo sistemos į darbo pasaulį	Mokytojai turi tinkamas integruoto ugdymo kompetencijas, leidžiančias pasiūlyti mokiniams įdomios mokymosi veiklos	Globaliojo švietimo pagalba mokiniams yra girdimas	Globalusis švietimas padeda geriau įtraukti tėvus, bendruomenę ir kitas vietas, nacionalines ir tarptautines organizacijas į mokyklos gyvenimą

¹² Global Learning Programme. (n.d.). Whole School Framework. Global Dimension: http://clients.squareeye.net/uploads/glp/GLP_pdfs/In_your_school/Whole_School_Framework.pdf

¹³ Oxfam GB. (2015). Global Citizenship in the Classroom. A Guide for Teachers. Oxfam Education: http://www.oxfam.org.uk/~media/Files/Education/Global%20Citizenship/Global_Citizenship_guide_for_Teachers_WEB.ashx?la=en

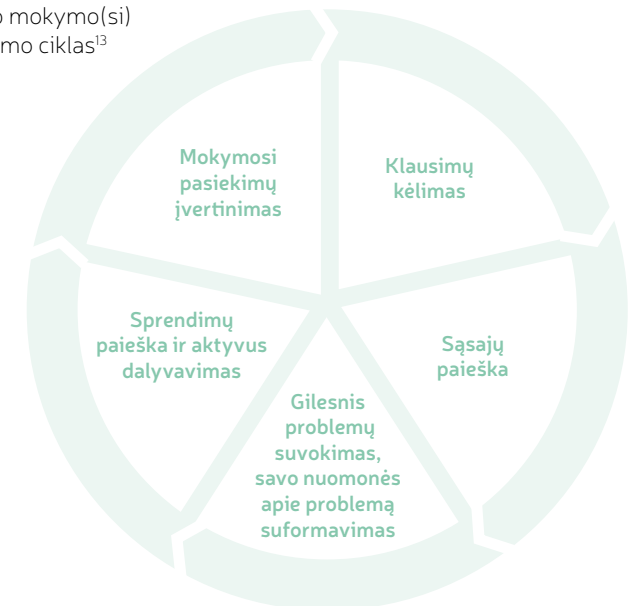
Pasirinkus konkrečią norimą nagrinėti globaliojo švietimo temą ar problemą, ugdymo procesas organizuojamas tokiomis etapais:

- *Klausimų kėlimas* – mokiniai skatinami kelti kuo daugiau su pasirinkta tema ar problema susijusių klausimų. Tai itin svarbu mokymosi proceso pradžioje, nes mokiniai, keldami jiems rūpimus klausimus, labiau susitapatina su problema, o tai didina jų mokymosi motyvaciją ir žingeidumą. Be to, visuomenėje bet kokie pokyčiai prasideda nuo klausimų kėlimo, todėl gebėjimas klausinėti yra itin svarbus kiekvienam žmogui, siekiančiam prisidėti prie darnios kaitos.

• *Sąsajų paieška* – mokiniai skatinami geriau suvokti, kaip pasaulyje vykstantys reiškiniai, žmonės ir problemos yra tarpusavyje susiję ir vieni nuo kitų priklausomi.

• *Gilesnis problemų suvokimas ir savo nuomonės apie ją suformavimas* – mokiniai įtraukiami į gilesnį pasirinktos temos ar problemos nagrinėjimą, kurio metu jie skatinami suvokti problemos

Paveikslas 3. Globaliojo švietimo mokymo(si) proceso planavimo ir įgyvendinimo ciklas¹³

daugialypiškumą, požiūrių ir nuomonių apie ją įvairovę. Giluminis problemų nagrinėjimas leidžia kiekvienam mokiniui geriau pažinti save, suprasti savo vertybines nuostatas ir požiūrį nagrinėjamos problemos atžvilgiu, stiprinti pagarbą įvairovei ir formuoti aktyvaus klausymo, bendradarbiavimo, nuomonės reiškimo ir argumentavimo gebėjimus.

- *Problemos sprendimų paieška ir aktyvus veikimas* – mokiniai skatinami prisiimti įsipareigojimą ir aktyviai veikti vardan globalių pokyčių. Jie mokomi savarankiškai ieškoti nagrinėjamos problemos sprendimo būdų ir imtis konkrečios veiklos individualiai ar grupėje. Per aktyvų veikimą ir asmeninės elgsenos kaitą mokiniai demonstruoja savo nuostatas ir požiūrį į darnaus pasaulio vystymosi svarbą.

- *Mokymosi pasiekimų vertinimas* – mokiniai įsivertina, ko mokymosi proceso metu jie išmoko apie save, savo bendruomenę ir pasaulį, dalyvavimą pasaulinės kaitos procesuose. Mokiniai taip pat įsivertina asmenines naujai įgytas arba sustiprintas globaliojo pilietiškumo kompetencijas.

Globaliojo švietimo įgyvendinimo mokykloje principai

Siekiant sėkmingai integruoti globaliojo švietimo veiklas į mokyklos gyvenimą, svarbu laikytis šių globaliojo švietimo įgyvendinimo principų:

1. *Globali dimensija ir tarpusavio sąsajos*: globalusis švietimas siekia išplėsti mokymosi turinį, peržengiantį asmens,

vietos bendruomenės ir savo valstybės ribas. Jis skatina žvelgti į ekonomines, socialines ir aplinkosaugines problemas plačiau, ieškant tarpusavio sąsajų tarp asmens gyvenimo, vietos bendruomenėje vykstančių problemų ir globalių reiškinių. Gali būti išskiriamos šios tarpusavio sąsajų paieškos kryptys:

- Nagrinėjami skirtingose pasaulio šalyse gyvenančių žmonių panašumai ir bendri poreikiai, tokiu būdu iškeliant aktualias pasaulinės nelygybės ir socialinio teisingumo problemas;

- Nagrinėjama skirtingose pasaulio dalyse gyvenančių žmonių tarpusavio priklausomybė, sąlygota prekybos ryšių, technologijų, migracijos reiškinių, politinių sistemų ir kt.;

- Nagrinėjami kelių globalių problemų, pvz., skurdo ir švietimo arba migracijos ir karinių konfliktų, tarpusavio ryšiai;

- Nagrinėjamos globalių problemų paralelės besimokančiajam artimoje aplinkoje.

2. *Problemy sprendimas*: globaliojo švietimo turinys yra orientuotas į globalių problemų analizę ir sprendimų su jomis susidoroti paiešką. Todėl planuojant ir vykdant globaliojo švietimo veiklas, itin svarbu naudoti probleminio mokymo(si) būdus ir metodus, kurie skatina kiekvieną mokinį kelti klausimus ir ieškoti į juos atsakymų. Į problemas orientuotas mokymas(is) leidžia kiekvienam susimąstyti apie problemas, kurioms apibrėžti nerasime konkretaus atsakymo ar lengvo sprendimo būdo. Be to, į problemas orientuotas mokymas(is) at-

veria galimybes aktyviam, į tikslų siekimą orientuotam mokymuisi.

3. *Platus požiūris ir kompleksiskumas*: globalusis švietimas skatina formuoti platų mokinių požiūrį į pasaulyje vykstančias problemas ir reiškinius. Jis leidžia įvertinti skirtingas problemos dimensijas (ekonominę, socialinę, aplinkosauginę, politinę) ir tarp skirtingų problemos elementų atsirandančius prieštaravimus.

4. *Transformacija*: globaliajam švietimui būdinga nuolatinė transformacija. Jo turiniui svarbi nuolatinė kaita, siekiant, kad mokiniai suprastų konkrečiu momentu vietos ir pasaulio visuomenei aktualias problemas, jų kilmę ir galimas pasekmes.

5. *Aktyvus dalyvavimas*: globaliajame švietime svarbus aktyvus mokinių įsitraukimas į mokymosi procesą, leidžiantis stiprinti ir keisti jų vertybines nuostatas bei požiūrį. Svarbu pasiūlyti į aktyvų dalyvavimą orientuotų veiklų, kurių metu jie galėtų siūlyti sprendimus ir imtis aktyvios veiklos, skatinančios pokyčius jų aplinkoje: klasėje, mokykloje, vietos bendruomenėje. Tokiu būdu mokiniai geriau suvokia, kaip aktyvus dalyvavimas gali prisidėti prie gyvenimo kokybės gerinimo vietos bendruomenėje, o tai skatina jų aktyvesnį pilietinį dalyvavimą, kovojant su globaliais iššūkiais.

6. *Bendradarbiavimas*: globaliojo švietimo veiklose svarbus mokinių bendradarbiavimas. Bendra prasminga veikla leidžia megzti ryšius tarp grupės narių,

skatina savitarpio pagalbą, padeda mokytis veikiant bendrai grupėje, prisideda prie asmens bendravimo gebėjimų, pasitikėjimo savimi ir savigarbos stiprinimo.

7. *Dialogas*: globaliojo švietimo veiklos turi būti paremtos mokinių tarpusavio dialogu, leidžiančiu keistis idėjomis ir nuomonėmis. Tai vienas svarbiausių elementų globaliajame švietime, kuris padeda plėtoti mokinių bendravimo ir aktyvaus klausymosi gebėjimus, išsakyti savo nuomonę, o taip pat skatina suprasti ir gerbti kitokį požiūrį į tą pačią problemą ar reiškinį.

8. *Smalsumas*: globalusis švietimas turi skatinti mokinių smalsumą, kas yra svarbi jų kritinio mąstymo gebėjimų stiprinimo prielaida. To galima pasiekti, mokant mokinius kelti teisingus ir aktualius klausimus, į kuriuos jie ne visuomet ras vienareikšmius ar teisingus atsakymus.

9. *Kūrybiškumas*: globalusis švietimas turi skatinti mokinius ieškoti originalių, netradicinių sprendimų kovoje su globaliais iššūkiais.

10. *Elgsenos kaita*: globalusis švietimas siekia prisidėti prie pasaulinės kaitos ir darnaus vystymosi, todėl labai svarbu, kad jo veiklos būtų orientuotos į asmens bendradarbiavimo vertybių ir teigiamo požiūrio į darnų pasaulio vystymąsi stiprinimą, kas skatintų jo elgsenos kaitą.

GLOBALIOJO ŠVIETIMO MOKYKLOS GYVENIME GALIMYBĖS

Globali mokyklos vizija

Kaip jau minėta, globali mokyklos vizija yra pagrindas sėkmingam globaliojo švietimo integravimui mokyklos gyvenime. Tai reiškia, kad pagrindinės globaliojo pilietiškumo nuostatos yra derinamos su bendrąja mokyklos vizija, strateginiais tikslais ir tematiniais prioritetais, o globaliojo pilietiškumo kompetencijų plėtojimui skirtos priemonės integruojamos mokyklos strateginiame plane ir bendrojoje mokyklos kultūroje.

GEROJI PATIRTIS: GLOBALUSIS ŠVIETIMAS MOKYKLOS STRATEGINIAME PLANE

Kauno Simono Daukanto progimnazijos 2016-2018 metų strateginiame plane įvardyti keletas svarbių elementų, užtikrinančių globaliojo švietimo integravimą į mokyklos gyvenimą. Progimnazija skatina mokinius siekti

ti asmeninės sėkmės ir kūrybiškai veikti besikeičiančioje visuomenėje, puoselėja bendražmogiškąsias vertybes. Mokykla savo vertybėmis įvardija tokias pamatines nuostatas, kaip kiekvieno atsakomybė už savo veiksmus, pilietiškumas, savigarba ir pagarba kitiems, kurios laikomos svarbiais globaliojo pilietiškumo elementais.

Kauno Simono Daukanto progimnazijos strateginiame plane globaliojo švietimo veiklos įvardytos kaip viena iš priemonių mokyklos strateginiams tikslams pasiekti. Mokykla kelia sau strateginį tikslą „siekti didesnio mokinio saugumo suteikiant mokyklos formaliojo ir neformaliojo ugdymo paslaugas visą dieną“, kurio įgyvendinimui pasitelkia tokias priemones kaip dalyvavimas projekte „Globalusis švietimas mokyklos gyvenime“. Planuojamas rezultatas – aktualizuotos globaliojo švietimo, darnaus vystymosi ir vystomojo bendradarbiavimo temos mokyklos bendruomenėje, paruošti konkrečių integruotų pamokų planai, o 40% mokyklos mokytojų integruoja globaliojo švietimo temas į savo dalyko ugdymo turinį ir kitas mokyklos veiklas.

Globalusis švietimas ugdymo procese

Globaliojo švietimo daugiatermiškumas atveria plačias galimybes jo integravimui į ugdymo procesą. Jo turinys turi daug glaudžių sąsajų ir gali būti integruojamas į kitus bendrojo ugdymo mokyklose dėstomus dalykus.

Globalusis švietimas pradiniame ugdyme

Šiuo metu galiojančios bendrosios ugdymo programos sudaro puikias galimybes įvairias globaliojo švietimo temas ir kompetencijas integruoti į formaliojo ugdymo procesą jau pradiniame ugdyme. Pavyzdžiui, pradinio ugdymo etikos ir dorinio ugdymo programos nagrinėja tokias temas, kaip socialiniai santykiai, santykiai su pasauliu, socialinės, gamtinės, kultūrinės aplinkos pažinimas, žmogaus poreikių supratimas, teisių ir pareigų pažinimas ir kt.

Žemiau pateikiama keletas globaliojo švietimo integravimo į dorinio ugdymo ir pasaulio pažinimo pamokas pavyzdžių.

Lentelė 3. Globaliojo švietimo integravimo į mokomuosius dalykus pradiniam ugdymė pavyzdžiai

Mokomas dalykas / ugdymo sritis	Veiklos sritis	Globaliojo švietimo integravimo pavyzdžiai
Dorinis ugdymas	Santykis su pasauliu	Mokiniai pažįsta pasaulyje egzistuojančią tautų ir kultūrų įvairovę, analizuoja, kokią įtaką kitos kultūros daro jų asmeniniam gyvenimui.
	Saviugda ir savisauga	Mokiniai analizuoja, kuo jie yra panašūs ir skirtingi, lyginant su kitų pasaulio šalių vaikais, taip pažindami pasaulyje egzistuojančią įvairovę.
	Dialoginis bendravimas	Mokiniai analizuoja ir lygina konfliktų apraiškas šeimoje, vietos bendruomenėje, savo šalyje ir pasauliniu mastu, nagrinėja žmonių gyvenimo pokyčius konfliktų įvairiuose lygmenyse atveju.
	Socialiniai santykiai	Mokiniai vaidmenų žaidimų pagalba patiria, ką reiškia būti kitokiam savo klasėje ar bendruomenėje, analizuoja išankstinių nuostatų, rasizmo kilmę ir būdus su jais kovoti.
Pasaulio pažinimas	Žmonių gyvenimas kartu. Žmogaus poreikiai	Mokiniai nagrinėja skirtingose šalyse gyvenančių žmonių poreikius, taip pažindami pasaulinės nelygybės problemas ir suvokdami, kad visi žmonės pasaulyje yra vienodi ir kartu nelygiavertiškai skirtingi.
	Žmonių gyvenimas kartu. Teisės ir pareigos	Mokiniai susipažįsta su JT vaiko teisių konvencija, nagrinėja priežastis, kodėl žmonės kartais išsižada savo teisių.
	Žmonių gyvenimo kaita	Mokiniai analizuoja, kaip skiriasi gyvenamosios ir mokymosi aplinkos standartai skirtingose šalyse, taip pažindami globalias nelygybės problemas.
	Žmonių gyvenamoji aplinka	Mokiniai, mokydamiesi pažinti žemėlapij, taip pat aiškinasi savo asmeninius ryšius su pasauliu (pvz., kokiose šalyse turi draugų ir artimųjų, kur auginami jų mėgstami vaisiai ir daržovės, kur gaminami jų mėgstami žaislai ir kt.).
	Žmogaus sveikata ir saugumas	Mokiniai, nagrinėdami švaraus vandens reikšmę žmogaus higienai ir sveikatai, kartu analizuoja švaraus vandens ir sanitarijos problemas, su kuriomis susiduria jų bendraamžiai besivystančiose šalyse.
	Žmogus ir gyvoji gamta	Mokiniai, analizuodami konkrečius pavyzdžius, aiškinasi atliekų kaupimo sąvartyuose pasekmes aplinkai, susipažįsta su pagrindinėmis atliekų rūšiavimo taisyklėmis.
	Žmogus ir negyvoji gamta	Mokiniai analizuoja, kiek namuose jų šeima naudoja elektros energijos, aiškinasi jos gamybos poveikį klimato kaitai, diskutuoja apie elektros taupymo būdus ir aplinką tausojantį gyvenimo stilių.

Globalusis švietimas taip pat pripažįstamas kaip puiki priemonė asmenų pamatinėms raštingumo ir matematinėms kompetencijoms lavinti, todėl jo turinys gali būti integruojamas ir į kalbų bei matematikos pamokas.

GEROJI PATIRTIS: ATVIRŲ INTEGRUOTŲ PAMOKŲ CIKLAS „ARBATOS KELIAS“ KAUNO SIMONO DAUKANTO PROGIMNAZIJOJE

Kauno Simono Daukanto progimnazijos mokytojos organizavo atvirų integruotų lietuvių kalbos, matematikos ir pasaulio pažinimo pamokų ciklą „Lašelis laimės ir šilumos...“ antros klasės mokiniams. Pamokų metu mokiniai aiškinosi, kas yra arbata, kokios jos rūšys auga Lietuvoje ir kitose šalyse, su kokiomis problemomis susiduria vaikai, dirbantys arbatos plantacijose. Pasitelkę visus pojūčius, mokiniai mokėsi atpažinti arbatos rūšis ir pagal instrukciją paruošti arbatą. Antrokai lygino lietuviškų ir kitų šalių arbatas, atliko tyrimus, kūrė istorijas „Ką pasakoja mano arbatos puodelis?“

GEROJI PATIRTIS: INTEGRUOTA PAMOKA „TAMSIOJI ŠOKOLADO PUSĖ“ ŠIAULIŲ R. AUKŠTELKĖS MOKYKLOJE

Šiaulių r. Aukštelkės mokyklos mokytojos parengė ir pravedė integruotą anglų kalbos, pasaulio pažinimo ir gamtos ir žmogaus pamoką 1-6 klasių mokiniams „Tamsioji šokolado pusė“. Jos metu mokiniai tyrinėjo, koks yra šokolado „kelias“, prasidedantis kakavos pupelių auginimu ir pasibaigiantis pagamintos šokolado plytelės pateikimu vartotojui, stebėdami dokumentinio filmo „Tamsioji šokolado pusė“ ištrauką aiškinosi vaikų išnaudojimo kakavos plantacijose problemas. Pamokos metu mokiniai taip pat turėjo galimybę atidžiau pažvelgti į nelygybės šokolado gamybos ir tiekimo grandinėje problemas. Jie buvo pakviesti susitarti ir padalinti šokolado plytelę 4 šokolado gamybos ir tiekimo grandinės dalyvių grupėms: augintojams, gamintojams, tiekėjams ir pardavėjams. Mokiniai šokolado plytelę dalijo pagal tai, kokią dalį jos pardavimo pajamų gauna kiekvienas tiekimo grandinės dalyvis.

Globalusis švietimas pagrindiniame ir viduriniame ugdyme

Globaliojo švietimo integravimui pagrindiniame ugdyme prielaidas sudaro Švietimo ir mokslo ministro patvirtinta darnaus vystymosi integruojamoji programa. Ja siekiama „ugdyti mokinių darnaus vystymosi gebėjimus ir nuostatas, kad jie prisidėtų prie darnaus visuomenės vystymosi – asmeniškai ir bendruomenėje, vietos ir pasaulio mastu“.¹⁴ Ši programa apima visas esmines nuostatas, būdingas globaliojo švietimo turiniui, taigi pastarasis gali būti naudojamas kaip priemonė globalios dimensijos aktualizavimui ir integravimui ugdymo procese, skiepijant mokiniams pamatinės darnaus vystymosi nuostatas ir plėtojant jų gebėjimą aktyviai veikti globalioje visuomenėje.

GEROJI PATIRTIS: DARNAUS VYSTYMO SI INTEGRUOJAMOJI PROGRAMA KAUNO SIMONO DAUKANTO PROGIMNAZIJOJE

Kauno Simono Daukanto progimnazijos mokytojos parengė ir mokykloje įgyvendina Darnaus vystymosi integruojamąją programą 5-8 klasių mokiniams. Ji suderinta su bendrosiomis ugdymo programomis ir LR švietimo ir mokslo ministro patvirtinta darnaus vystymosi integruojamąją programą. Parengta darnaus vystymosi integruojamoji programa yra puikus įrankis kiekvienam mokytojui, siekiančiam integruoti globaliojo pilietiškumo ir darnaus vystymosi tematiką savo dalyko pamokose. Programoje aiškiai įvardijamos ilgalaikio ugdymo plano sritys ir konkrečios įvairių dalykų pamokų temos, į kurias gali būti integruojamos globaliojo švietimo veiklos. Programoje taip pat pateikta informacija apie kiekvienos ilgalaikio ugdymo plano srities ir konkrečios pamokos sąsajas su darnaus vystymosi teminėmis sritimis, pateiktos nuorodos į vadovėlius, tinkančius konkrečios temos mokymuisi.

Globalusis švietimas turi plačias integravimo galimybes pagrindinio ir vidurinio ugdymo programose. Jo turinys puikiai dera su daugelio mokomųjų dalykų bendrosiomis ugdymo programomis, o taip pat gali būti integruojamas į kitas mokyklose vykdomas ugdymo veiklas: klasės valandėles, integruotas dienas, pažintines išvykas, projektinę veiklą ir kt. Globalusis švietimas gali praturtinti kasdieninį mokymosi procesą, priartindamas ugdymo turinį prie dabarties pasaulio realijų ir padėdamas kiekvienam besimokančiajam formuoti požiūrį į jį supančius globalius iššūkius.

Žemiau pateikiama keletas globaliojo švietimo integravimo į mokomuosius dalykus pavyzdžių. Konkretūs pamokų pavyzdžiai, kuriuos parengė projekto „Globalusis švietimas mokyklos gyvenime“ dalyviai, pateikti metodinio leidinio prieduose.

¹⁴ Dėl pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo, LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas, 2008-08-26, Nr. ISAK-2433

Lentelė 4. Globaliojo švietimo integravimo į mokomuosius dalykus pagrindinio ir vidurinio ugdymo pakopose pavyzdžiai

Mokomasis dalykas / ugdymo sritis	Veiklos sritis	Globaliojo švietimo integravimo pavyzdžiai
Gamtamokslinis ugdymas	Klimato kaita	Mokiniai nagrinėja klimato kaitos priežastis ir pasekmes vietos bendruomenei ir kitoms šalims, analizuoja, kokią įtaką klimato atšilimui daro žmogaus veikla, formuoja asmeninę poziciją ir gebėjimus prisidėti prie klimato kaitos mažinimo.
Dorinis ugdymas	Santykis su pasauliu. Globalizacija ir vartotojiškumas	Mokiniai diskutuoja, kokia dalis nuo galutinės parduoto produkto kainos tenka kiekvienam globalios tiekimo grandinės veikėjui, analizuoja nelygybės, žmogaus teisių, skurdo problemas globalioje tiekimo grandinėje.
Ekonomika ir verslumas	Tarptautinė ekonomika ir prekyba	Mokiniai simuliuoja prekybinius mainus tarp skirtingo išsivystymo šalių, diskutuoja ir analizuoja nelygybės ir skurdo problemas, galios pasiskirstymą tarptautinės prekybos sistemoje.
Matematika	Statistika	Mokiniai nagrinėja tarptautinių organizacijų duomenų bazėse pateikiamą pasaulio darnaus vystymosi statistiką: ● Gyventojų skaičius ir pasiskirstymas žemynuose; ● Bendrasis vidaus produktas ir jo pasiskirstymas; ● Gyventojų išsilavinimo statistika; ● Prieigos prie švaraus vandens šaltinio statistika; ● Kt.
Muzika	Muzikos pažinimas socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje	Mokiniai, klausydamiesi muzikos kūrinių iš įvairių pasaulio šalių, analizuoja muzikos reikšmę kultūriniam identitetui, tyrinėja kitų šalių muzikos įtaką savo gyvenimui, diskutuoja, kaip muzika gali būti panaudojama kaip įrankis kovoti už socialinį teisingumą, lygybę ir taiką.
Dailė	Dailės reiškinių pažinimas socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje	Tyrinėdami nuotraukas, pristatančias architektūros ypatybes įvairiose pasaulio šalyse, mokiniai susipažįsta su skirtingomis žmonių gyvenimo sąlygomis, nagrinėja nelygybės, skurdo ir kitas susijusias problemas.
Istorija	Istorinės raidos supratimas	Mokiniai nagrinėja, kokias pasekmes vietos ir kitų pasaulio žmonių gyvenimui turėjo pasauliniai kariniai konfliktai, analizuoja susijusias žmogaus teisių pažeidimus, su kariniais konfliktais susijusias migracijos priežastis, lygina jas su šiandienos pasaulio aktualijomis.
Technologijos	Medžiagos	Mokiniai nagrinėja gaminiui reikalingų medžiagų kilmę ir su jos išgavimu ar gamyba susijusias nelygybės, skurdo, žmogaus teisių problemas. Toliau mokiniai gali patys gaminti ir mokyklos bendruomenei pristatyti įvairius gaminius (kitų šalių patiekalus, drabužius, žaislus ir kt.).
Geografija	Regionų pažinimo raiška	Mokiniai tyrinėja įvairių regionų gamtinius, socialinius ir ekonominius ypatumus, vertina skurdo, lygybės, aplinkosaugos problemas skirtinguose pasaulio regionuose, vertina šalių panašumus ir skirtumus globalių problemų kontekste.
Kalbos	Skaitymas, literatūros (kultūros) pažinimas	Mokiniai skaito publicistinius, dokumentinius, informacinius ar įvairialypės informacijos tekstus, pristatančius su globaliomis problemomis susijusias istorijas įvairiose pasaulio šalyse. Mokiniai reiškia savo nuomonę apie diskutuojamas globalias problemas, jas pagrįsdami skaitomuose tekstuose pateikta informacija, diskutuoja apie tekstuose aprašytų globalių problemų kompleksiskumą, ieško problemų panašumų su jų vietos bendruomenės aktualijomis.
Pilietiškumas	Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje	Mokiniai ieško sprendimų, kaip savo aktyvia veikla vietos bendruomenėje jie gali prisidėti prie jiems aktualios globalios problemos sprendimo. Jie taip pat lavina organizacinės veiklos ir aktyvaus dalyvavimo gebėjimus ir nuostatas, planuodami ir vykdydami pilietines iniciatyvas, prisidedančias prie globalių problemų sprendimo.

GEROJI PATIRTIS: INTEGRUOTOS GLOBALIOJO ŠVIETIMO VEIKLOS ŠIAULIŲ R. AUKŠTELKĖS MOKYKLOJE

Šiaulių r. Aukštelkės mokyklos bendruomenė didelį dėmesį skiria ugdymo turinio integravimui. Kiekvieną mėnesį mokykloje vyksta integruota diena, skirta konkrečiai bendruomenės pasirinktai temai aktualizuoti. Tokią dieną planuoja ir veiklas siūlo visi mokyklos mokytojai, o mokiniai gali rinktis, kuriose siūlomose integruotose veiklose nori dalyvauti.

Vieną iš integruotų dienų mokyklos bendruomenė paskyrė globaliojo pilietiško ir darnaus vystymosi temai. Jos metu mokyklos mokytojai į ugdymo turinį integravo temas, liečiančias pasaulines, skurdo, nelygybės, migracijos, vaikų išnaudojimo ir kitas problemas. Pamokos buvo vedamos mišriose grupėse: pradinių klasių ir dalykų mokytojai kartu vedė pamokas pradinių ir vyresnių klasių mokinių mišrioms grupėms.

Integruotas dienas Aukštelkės mokykloje įprasmina žymaus žmogaus, kurio patirtis susijusi su dienos tema. Globaliajam švietimui skirtos integruotos dienos metu Aukštelkės mokyklą aplankė gydytojas Jonas Mikaliūnas, kuris savanoriavo pas lietuvių kilmės misionierių Hermaną Joną Šulčą Ruandoje. Gydytojas pasidalino savo asmenine patirtimi iš kelionės po Afriką, pasakojo apie rytų Afrikos vaikų

gyvenimą. Bendraudami su svečių mokiniai, daugiau sužinojo apie vandens ir energijos šaltinių prieinamumo problemas, vaikų ir moterų gyvenimo realijas Afrikoje, stebėjo kelionės vaizdo įrašus, susipažino su afrikietiška mokykla, žaidė žaidimus.

Integruotos dienos metu mokiniams taip pat buvo organizuota išvyka į Šiaulių miesto savivaldybės viešojoje bibliotekoje esantį Komiksų centrą, kur 1-10 klasių mokiniai kūrė komiksus darniam vystymuisi reikšmingomis temomis.

GEROJI PATIRTIS: GERESNIO GLOBALIŲ PROBLEMŲ SUPRATIMO IR PAGARBOS KULTŪRINEI ĮVAIROVEI SKATINIMAS ALYTAUS „VOLUNGĖS“ PAGRINDINĖJE MOKYKLOJE

Alytaus „Volungės“ pagrindinės mokyklos mokytojos didelį dėmesį skyrė šiandien itin opioms globalioms problemoms aptarti ir pagarbai kultūrinei bei religinei įvairovei skatinti. Mokyklos mokytojos vedė integruotų pamokų ciklus skirtingų klasių mokiniams:

- 6 klasės mokiniams organizuota integruota geografijos ir muzikos pamoka, skirta pasaulyje egzistuojančios tautinės ir religinės įvairovės pažinimui. Šios pamokos tąsa tapo mokinių

susitikimas su Raižių totorių bendruomenės pirmininku Ipolitu Makulavičiumi, kas leido iš arčiau pažvelgti į tautinės, kultūrinės ir religinės įvairovės apraiškas vietos bendruomenėje.

- 8 klasės mokiniams organizuota integruota dailės ir etikos pamoka, kurios metu mokytojos siekė supažindinti mokinius su tautų ir religijų įvairove pasaulyje ir jų apraiškomis Alytaus krašte bei stiprinti mokinių pagarbos kultūrinei ir religinei įvairovei nuostatas. Pamokos metu mokiniai ne tik aiškinosi dėl priklausymo tautinei ar religinei grupei kylančias problemas vietos, nacionaliniu ir globaliu lygiu, bet ir mokėsi pagrindinius skirtingų tautų ir religijų simbolius ir kitas charakteristikas atvaizduoti plastinės raiškos priemonių pagalba.

Mokyklos mokytojos taip pat atkreipė dėmesį į šiandien itin aktualią pabėgėlių problemą. 6 klasės mokiniai klasės valandėlės metu turėjo galimybę geriau suprasti, kokios yra migracijos priežastys, su kokiais problemomis susiduria pabėgėliai. Mokiniai taip pat diskutavo apie būtiniausius daiktus, kuriuos turėtų pasiimti kraustantis ar emigruojant.

GLOBALUSIS ŠVIETIMAS MOKYKLOS GYVENIME. PAMOKŲ PLANŲ PAVYZDŽIAI

ALYTAUS „VOLUNGĖS“ PAGRINDINĖS MOKYKLOS MOKYTOJŲ PARENGTŲ IR PRAVESTŲ PAMOKŲ PAVYZDŽIAI

Tema:
Kodėl žmonės persikelia gyventi kitur?

Dalykas: klasės valandėlė
Klasė: 6

Mokymosi uždaviniai:

1. Suprasti, kodėl žmonės migruoja;
2. Susipažinti su būtiniausių daiktų sąrašu, skubiai išvykstant.

Trukmė: 45 min.

Ugdomos kompetencijos:

socialinės, komunikavimo, pažinimo, kūrybiškumo, iniciatyvumo.

Eiga:

Veikla	Priemonės
1. Mokiniam pristatoma pabėgėlius vaizduojanti nuotrauka, keliama klausimai.	Pateiktys
2. Mokiniam pristatomi klasės valandėlės uždaviniai	Pateiktys
3. Mokiniam perskaitoma pabėgėlio iš Demokratinės Kongo Respublikos istorija.	Istorija „Kawayos persikėlimas iš Demokratinės Kongo Respublikos į Angliją“ ¹⁵
4. Mokiniai porose diskutuoja ir atsako į pateiktus klausimus: • Koks veikėjo gyvenimas iki pabėgimo? • Su kokiais sunkumais susidūrė? • Kaip keliavo? • Kas padėjo? • Ką paliko šalyje?	-
5. Mokiniam demonstruojamos nuotraukos, vaizduojančios migracijos, pabėgėlių problemas. Pateikiami klausimai tolesnei diskusijai: • Ar kas nors pažįsta žmogų, persikėlusį gyventi kitur? • Kaip žmogus jaučiasi persikeldamas gyventi kitur? • Kokios yra emigracijos priežastys? • Kuo skiriasi kraustymasis kitur nuo emigracijos? • Ar manote, kad tai teisinga, kad žmonės turi privertinai kraustytis (emigruoti)? • Ar galite įsivaizduoti, kad tai kada nors galėtų nutikti jums? Kiekvienu klausimu mokiniai išsako savo mintis, aptaria paveikslėlius, nuotraukas.	Pateiktys
6. Individuali užduotis: mokiniai atskiruose lapeliuose surašo 10 daiktų, kuriuos jie pasiimtų, jeigu jiems tektų kraustytis.	Maži popieriaus lapeliai, rašymo priemonės
7. Grupinė užduotis: mokiniai suskirstomi į grupes po 4, kuriose aptaria individualius daiktų sąrašus, iš jų sudaro vieną bendrą ir jį nupiešia popieriaus lape.	Spalvoti pieštukai, dideli popieriaus lapai
8. Pristatymas: kiekvienos grupės atstovai pristato savo nupieštą daiktų sąrašą. Pagrindžia savo pasirinkimą.	-
9. Apibendrinimas: mokiniam pateikiamas rekomenduojamų būtiniausių daiktų sąrašas. Jis palyginamas su mokinių daiktų sąrašais.	Pateiktys Rekomenduojamų daiktų sąrašas ¹⁶

¹⁵ Jankauskaitė, M., Kernytė, A., Dambauskaitė-Pėželienė, R. (2013). Nuo teorijos iki praktikos. Vilnius: Neformaliojo švietimo asociacija „Jaunimo akademija“.

¹⁶ Ten pat

Tema:
Tautų įvairovė pasaulyje ir Lietuvoje.

Dalykas: geografija, muzika
Klasė: 6

Mokymosi uždaviniai:

1. Naudojantis paveikslėliais, teisingai pavartoti sąvokas „rasė“, „tauta“;
2. Remiantis įgytomis žiniomis, 2-3 sakiniais paaiškinti, kodėl svarbu pažinti ir toleruoti kitų tautų kultūras.

Trukmė: 45 min.

Eiga:

Laikas	Veikla	Priemonės
0.30 min.	1. Įžanga į temą. Mokiniam demonstruojama filmo „Tarpkultūrinis ugdymas mokykloje“ ištrauka	Filmo „Tarpkultūrinis ugdymas mokykloje“ ištrauka https://www.youtube.com/watch?v=H33AWP04Mh8
1min.	2. Vienas iš klasės mokinių paprašomas perskaityti pamokos uždavinius.	Pateiktys
3 min.	3. Aiškinamoji - motyvacinė dalis. Mokiniai porose kuria minčių žemėlapi „Pasaulio gyventojų įvairovė“	Minčių žemėlapio schema su paveikslėliais
35 min.	4. Temos aiškinimas ir mokinių veikla: ● Kas yra rasė? Mokinių individualus darbas su vadovėliu, kur jie ieško atsakymų į pateiktus klausimus, apibrėžia rasės sąvoką, pabaigia pateiktą sakinį. ● Kas yra tauta (tautybė)? Mokiniai įvardija, ką vaizduoja jiems pateikti paveikslėliai. ● Sąvokų „rasė“ ir „tauta“ vartojimas. Mokiniam paaiškinama, kaip teisingai vartojamos „rasės“ ir „tautos“ sąvokos. ● Pasaulio religijos. Mokiniai įvardija svarbiausius religijų broožus, klausydami muzikos atpažįsta, kokios religijos giesmės giedamos, kaip jos vadinamos, kokie naudojami muzikos instrumentai. ● Tautybių įvairovė Lietuvoje. Mokiniam demonstruojama Konferencijos „Europos tautinių mažumų politika“ filmuotos medžiagos ištrauka.	Pateiktys; Žemėlapis „Pasaulio rasės“; Geografijos vadovėlis „Žemė“, II d. Pasaulio religijų žemėlapis; Muzikos įrašai; Konferencijos „Europos tautinių mažumų politika“ filmuotos medžiagos ištrauka / https://www.youtube.com/watch?v=vD-vTPOI123M
5 min.	5. Apibendrinimas. Refleksija. Mokiniai pildo užduoties lapą, kuriame, panaudodami reikalingus žodžius, pabaigia pateiktus sakinius, taip pat 2-3 sakiniais paaiškina, kodėl svarbu pažinti ir toleruoti kitų tautų kultūras.	Užduoties lapai
0.30 min.	6. Perspektyva. Namų darbai. Mokiniam pateikiama užduotis apie totorių gyvenimą Lietuvoje.	-

Tema:**Aš kitoks. Pažink ir toleruok. Diskriminacija. Integracija****Dalykas: etika, dailė
Klasė: 8****Mokymosi uždaviniai:**

1. Susipažinti su tautų ir religijų įvairove pasaulyje bei jų apraiškomis Alytaus krašte;
2. Atvaizduoti skirtingas tautas ir kultūras plastinės raiškos priemonių pagalba;
3. Ugdyti mokinių dorines ir moralines nuostatas bei asmens kompetencijas, reikalingas tolerancijos ir pagarbos kultūrinei įvairovei skatinimui.

Trukmė: 45 min.**Priemonės:**

kompiuteriai su prieiga prie interneto, multimedija įranga, rašikliai, užduočių lapai, popieriaus lapai, piešimo priemonės.

Eiga:

Dalys	Mokytojo veikla	Mokinių veikla
Įžanga. Temos, uždavinių skelbimas. (2 min.)	Mokiniam pristatoma pamokos tema ir uždaviniai, primenamos praėjusiose dailės ir etikos pamokose nagrinėtos temos.	Mokiniai stebi pateiktis, klauso mokytojos pristatymo, stengiasi suprasti pamokos uždavinius.
Sudominimas (2 min.)	Mokiniam demonstruojamos pateiktys. Mokytoja klausia: - Kokia nuomonė vyrauja, kalbant apie kitų tautų ar religijų žmones? Kodėl? - Iš kur semiamės žinių? Toliau mokiniams rodomas Hermano tinklelis. Jiems pasiūloma atidžiau įsižiūrėti į paveikslėlį ir pakomentuoti, ką mato. Mokytoja paaiškina, kad matome optines iliuzijas. Pavyzdys įrodo, kad kartais regime nesamus dalykus. Primenama, kad ieškant informacijos internete, stebint žiniasklaidos pateiktą informaciją, būtinas kritinis mąstymas. Kartais dirbtinai sukuriama problema- „burbulas“ kitos tautos, jos išpažįstamos religijos atžvilgiu, formuojamas prieššūkus.	Mokiniai atsako į klausimus, pasidalina savo mintimis, stebi, analizuoja, dalinasi savo įžvalgomis, komentuoja, ką mato pateiktuose paveikslėliuose.
Darbas grupėje (25 min.)	Mokiniai prašomi grupėje, remdamiesi etikos, dailės pamokose įgytomis žiniomis, savo patirtimi, naudodami IKT, užpildyti užduočių lapus ir pasirengti grupės darbo pristatymui, kuriuose turi panaudoti įvairias plastinės raiškos priemones. Pristatyme turi būti suprantamai ir vaizdingai pateikiama medžiaga: aiškus ir lakoniškas tekstas, tikslin-gai atrinktos fotonuotraukos. Komentuojant grupės raiškos darbus, mokiniai prašomi atsakyti į šiuos klausimus: • Kokia tauta domėjotės? • Kokią religiją išpažįsta ši tauta? • Koks yra šios religijos simbolis? • Kaip vadinasi šios religijos Šventoji Knyga, apeigų vieta? • Kokias šventes švenčia šios religijos atstovai? • Kokios tautos ir religijos aptinkamos Alytaus krašte? Kokie jų kulto pastatai, simboliai? • Su kokiais iššūkiais susiduria šios tautos ir religijos atstovai Alytaus krašte, Lietuvoje ir pasaulyje? • Kokias plastinės raiškos priemones panaudojote savo darbe?	Mokiniai grupėje diskutuoja, ieško informacijos internete, pildo užduočių lapus, prisimena, pagal kokius požymius religijos skirstomos į pasaulines ir etnines, pažįsta tautų ir religijų įvairovę Alytaus rajone nagrinėja dėl priklausymo tautinei grupei ir religinei bendruomenei kylančias proble-mas vietos bendruomenėje, Lietuvoje ir pasaulyje. Rengdami raiškos darbus, mokiniai taip pat mokosi naudoti įvairias plastinės raiškos priemones.
Mokinių grupės darbų pristatymas (7 min.)	Mokiniai kviečiami pristatyti parengtus raiškos darbus. Kitų grupių mokiniai prašomi stebėti vaizdo medžiagą, užduoti iškilusius klausimus.	Mokiniai pristato savo raiškos darbus, komentuoja jų idėjas, klausinėja ir atsako vieni kitiems į iškilusius klausimus.
Grupinė užduotis (7 min.)	Mokiniai grupėse kviečiami užpildyti užduoties lapus, kur turi pabaigti sakinius: • Mes panašūs ... • Mes skirtingi ... • Visos pasaulio religijos yra ... • Diskriminacija – tai • Diskriminuoti negalima gerbti. (mokiniai prašomi sakinyje padėti skiriamąjį ženklą (,) ir žodžiu paa-iškinti sakinio prasmę) Mokiniam pasiūloma „minčių lietaus“ metodu pasidalinti mintimis, kaip mes galime prisidėti prie tolerancijos kitoms tautoms ir kultūroms skatinimo.	Kiekvienos grupės mokiniai tariasi, pradžiai sakinius, užrašo mintis užduočių lapuose. Grupės atstovai perskaito užrašytas mintis, pakomentuoja, diskutuoja apie tautų ir religijų panašumus bei skirtumus, tolerancijos kultūrinei ir religinei įvairovei svarbą vietos, nacionaliniu ir globaliu lyg-meniu. Mokiniai taip pat kelia idėjas, kaip jie asmeniškai gali prisidėti prie tolerancijos ir pagarbos kultūrinei įvairovei skatinimo.
Refleksija. Savarankiška veikla (2 min.)	Mokiniai prašomi įvertinti savo pasiekimus. Jeigu pamokos metu mokiniai nespėja pabaigti raiškos darbo, tą jie prašomi atlikti savarankiškai po pamokos.	Pokalbio metodu mokiniai pasidalina mintimis, kaip jiems sekėsi pamokoje, kaip jaučiasi, kas buvo įdomu, ką sužinojo naujo ir ką dar norėtų sužinoti.

KAUNO SIMONO DAUKANTO PROGIMNAZIJOS MOKYTOJŲ, PARENGTŲ IR PRAVESTŲ PAMOKŲ PAVYZDŽIAI

Tema	Lašelis laimės ir šilumos...		
Dalykas (-ai)	lietuvių kalba, matematika ir pasaulio pažinimas		
Klasė	2		
Integracija			
Lietuvių kalba	Rašinys „Ką pasakoja mano arbatos puodelis?“		
Matematika	Tiriamasis darbas „Per kiek laiko paruošiama arbata?“		
Pasaulio pažinimas	Veiklos „Nuo lapelio iki puodelio“		
Mokymosi uždavinys (-iai)	• Pasakys 1 – 2 teiginius, kas yra arbata; • Įvardins po 1 – 2 arbatos rūšis, augančias Lietuvoje ir kituose kraštuose; • Kartu su draugu pagal instrukciją užplikys arbatą; • Įvardins bent vieną problemą, su kuria susiduria vaikai, dirbantys arbatos plantacijose; • Kartu su draugais parašys 1 – 2 skirtumus ir panašumus lygindami arbatas; • Apibendrins renginio veiklų rezultatus ir užpildys tyrimų lentelę; • Parašys 3 – 4 sakinius, ką galėtų papasakoti asmeninis arbatos puodelis.		
Trukmė	1 val. 40 min.		
Priemonės	Arbatžolės, puodeliai, vanduo, virduliai, popierius, smėlio laikrodžiai, interaktyvi lenta, skaidrės, puodelių trafaretai, kortelės su arbatų pavadinimais, lentelė (arbatos pavadinimas, spalva, skonis, kvapas, auginimo vieta ir gydomosios savybės), skarelės (užrišti akims), užduotys su mąstymo žemėlapiais.		
Informacijos šaltiniai	• filmas „How Tea is Processed“/ https://www.youtube.com/watch?v=m6yiKKXR2o • nuotraukos		
Mokymo(si) metodai	Mąstymo žemėlapiai, diskusija, demonstravimas, aiškinimas, individualus darbas, darbas grupėse, pristatymas, kūrybinis darbas, tiriamasis darbas.		
Turinys			
Pamokos dalys	Laikas	Mokytojo(-ų) veikla	Mokinių veikla
Įvadinė dalis Temos, uždavinio skelbimas Įžanga į temą. Aiškinamoji – motyvacinė dalis, sužadėjimas	5 min.	• Mokytoja prašo mokinių susėsti grupėmis. • Skaitomas tekstas su paslėptais žodžiais. • Paskelbiama pamokos tema ir uždaviniai.	• Mokiniai susėda grupėmis. Vaikai, perskaitę tekstą, spėja paslėptus žodžius, o, nutrynę paslėpimus, pasitikrina savo spėjimus.

<i>Renginio veiklos</i> Temos aiškinimas ir mokinių veikla	5 min.	• Mokytoja prašo mokinių susėsti grupėmis. • Skaitomas tekstas su paslėptais žodžiais. • Paskelbiama pamokos tema ir uždaviniai.	• Mokiniai susėda grupėmis. • Vaikai, perskaitę tekstą, spėja paslėptus žodžius, o, nutrynę paslėpimus, pasitiktina savo spėjimus.
	5 min.	<i>Kas yra arbata?</i> • Prašoma užpildyti burbulo mąstymo žemėlapi „Kas yra arbata?“. • Siūloma grupėse išrinkti vieną tinkamiausią teiginį, apibūdinantį arbatą.	• Mokiniai grupėse pildo burbulo mąstymo žemėlapi „Kas yra arbata?“. • Mokinių grupės išrenka ir pristato po vieną tinkamiausią arbatą apibūdinantį teiginį.
	10 min.	<i>Arbatų rūšys</i> • Prašoma išvardinti augalus, iš kurių plikoma arbata. • Rodoma skaidrė, kurioje atverčiami augalų paveikslėliai. • Atverčiami augalų pavadinimai. • Prašoma įsivertinti.	• Vaikai vardina augalus, iš kurių, jų manymu, plikoma arbata. • Mokiniai patikslina savo išvardintus augalus. • Mokiniai dar kartą patikslina savo išvardintus augalus. • Mokiniai įsivertina.
	10 min.	<i>Kaip auga arbata?</i> • Rodoma arbatos auginimo ciklo skaidrė. • Demonstruojamas filmas „How Tea is Processed“. • Grupėms pateikiamas užduočių lapas „Nuo lapelio iki puodelio“. • Pateikiama skaidrė „Nuo lapelio iki puodelio“, prašoma patikrinti ir įsivertinti.	• Mokiniai išsako savo mintis apie arbatmedžių augimą. • Mokiniai žiūri filmą. • Grupės nariai suklijuoja arbatos auginimo ir apdorojimo ciklą. • Vaikai patikrina savo atliktą užduotį pagal pateiktą skaidrę ir įsivertina.
	15 min.	<i>Globalios problemos</i> • Pateikiamos nuotraukos su vaikais, renkančiais arbatžoles ir žoleles Lietuvoje bei kitose pasaulio šalyse. Prašoma jas palyginti. • Klausama mokinių, su kokiomis problemomis susiduria nuotraukose pavaizduoti vaikai. • Pateikiama skaidrė, prašoma patikrinti ir įsivertinti. • Klausama, kaip mes galime prisidėti prie globalių problemų sprendimo. • Supažindinama su sąžiningos prekybos ženklu.	• Mokiniai, lygindami nuotraukas, išsako savo mintis. • Mokiniai patikrina ir įsivertina.

	20 min.	<i>Atspėkime arbatą</i> • Skaitomas padavimas apie arbatą. • Sudedamos arbatžolės į stiklinius puodelius, pateikiamos kortelės su arbatų pavadinimais, prašoma prie kiekvieno puodelio padėti pavadinimą. • Prašoma grupių patikrinti kitų grupių atliktą darbą. • Pateikiama arbatos ruošimo instrukcija ir prašoma grupėse paruošti arbatą. • Pateikiama matematinė užduotis (matuojamas laikas, per kiek užverda 1, 2 ir 4 puodeliai). Prašoma atlikti užduotį ir pateikti išvadas. • Siūloma sužaisti žaidimą „Atspėk arbatą“. • Prašoma įsivertinti.	• Mokiniai klausosi padavimo. • Mokiniai grupėse apžiūrėję arbatžoles puodeliuose, parenka joms tinkamas korteles. • Grupės patikrina viena kitos atliktą darbą. • Mokiniai pagal pateiktą instrukciją ruošia arbatą. • Kol arbata puodeliuose plikosi, mokiniai atlieka matematinę užduotį ir pateikia išvadas. • Vaikai, užrištomis akimis, uosto užplikytas arbatas ir bando spėti jų pavadinimus. • Mokiniai, naudodamiesi interaktyvia lenta, įsivertina
	20 min.	<i>Palygink arbatas</i> • Grupėms pateikiamas dvigubo burbulo mąstymo žemėlapis ir prašoma palyginti lietuvišką ir kitų kraštų arbatas, išskirti po 1-2 panašumus ir skirtumus. • Prašoma darbus pristatyti draugams. • Grupėms pateikiamos tyrimų lentelės su arbatžolių maišeliais ir prašoma užpildyti lentelę.	• Mokiniai grupėse pildo dvigubo burbulo mąstymo žemėlapi „Palygink arbatas“. • Savo darbą pristato draugams. • Grupės nariai, naudodamiesi internetu, pildo lentelę (arbatos pavadinimas, spalva, skonis, kvapas, auginimo vieta ir gydomosios savybės).
	20 min	<i>Ką pasakoja mano arbatos puodelis?</i> • Grojant muzikai prašoma ant puodelio trafareto parašyti laišką „Ką pasakoja mano arbatos puodelis?“. • Prašoma norinčių perskaityti savo rašinį draugams.	• Mokiniai ant puodelio trafareto rašo laišką „Ką pasakoja mano arbatos puodelis?“. • Pageidaujantys pristato savo rašinį draugams. • Draugai vertina vienas kito darbą.
<i>Apibendrinimas, vertinimas</i> Vertinimas. Įsivertinimas Žinių įtvirtinimas. Apibendrinimas. Refleksija Namų darbai	10 min.	• Išdalinami puodelių nespalvoti piešinukai ir prašoma juos nuspalvinti. • Prašoma kiekvieno mokinio priklijuoti savo nuspalvintą puodelį prie didelio balto lapo ir reflektuoti apie pamokos metu vykusias veiklas, savo asmenines sėkmes ir nesėkmes.	• Mokiniai individualiai spalvina pasirinktą puodelį. • Vaikai išsako savo mintis ir jausmus, patirtus renginio metu.

Pamokos tema	Žmonių darbas arbatos plantacijose		
Dalykas (-ai)	Istorija, užsienio (anglų) kalba, dorinis ugdymas (etika)		
Klasė	7		
Integracija			
Istorija	Imperializmas		
Anglų kalba	Work Wonders		
Etika	Gyvenimo sunkumai		
Pamokos uždavinys (-iai)	Naudodamiesi pateikta medžiaga ir turimomis žiniomis mokiniai gebės teste pažymėti 7 – 10 teisingų atsakymų. Dirbdami grupėse 2 – 3 aspektais mokiniai apibūdins pateiktą nuotrauką lietuvių arba anglų kalba.		
Trukmė	45 min.		
Priemonės	Multimedija įranga, testas, nuotraukos, balti popieriaus lapai, spalvoti rašikliai		
Informacijos šaltiniai	Dokumentinis 1931 m. filmas „ <i>In the Emperor's Tea Garden</i> “ / https://youtu.be/QCRoDLi1eel , Edukacinis animacinis filmukas „ <i>Boston Tea Party</i> “ / https://youtu.be/t-9pDZMRCpQ Pateiktys		
Mokymo(-si) metodai	aiškinimas, pokalbis, pateikčių demonstravimas, individualus bei grupinis darbas, pristatymas		
Turinys			
Pamokos dalys	Laikas	Mokytojo(-ų) veikla	Mokinių veikla
<i>Įvadinė dalis</i> Temos, uždavinio skelbimas Įžanga į temą. Aiškinamoji – motyvacinė dalis, sužadinimas	5 min.	Rodomas 2 min. filmas „<i>In the Emperor's Tea Garden</i>“ (1931 m.) apie arbatos rinkimą Japonijoje. Anglų kalbos mokytoja po filmo peržiūros klausia mokinių, kokia bus pamokos tema, o išklausiusi vaikų mintis – ją paskelbia. Etikos mokytoja perskaito pamokos uždavinį.	Mokiniai susėda grupėmis, žiūri filmą, bando suformuluoti pamokos temą.
<i>Pamokos dėstymas</i> Temos aiškinimas ir mokinių veikla	30 min.	Anglų kalbos mokytoja klausia mokinių, ar arbata turėjo įtakos istorijai, atskirų valstybių atsiradimui. Rodomas edukacinis animacinis filmas anglų kalba „<i>Boston Tea Party</i>“ (2,5 min.). Istorijos mokytoja supažindina su arbatos atsiradimo ir paplitimo istorija (7 min.). Kiekvienam mokiniui pateikiamas testas apie arbatą ir prašoma per 5 min. jį atlikti. Po to anglų kalbos mokytoja angliškai paprašo perduoti atliktą testą grupės nariui iš kairės pusės, kuris turės testą patikrinti. Teisingi testo atsakymai pateikiami ekrane. Mokytoja angliškai klausia mokinių, kiek kas padarė klaidų. Etikos mokytoja pasakoja apie arbatos rinkėjų darbą plantacijose. Mokiniais išdalinamos su arbatos auginimu ir žmonių darbu arbatos plantacijose susijusios nuotraukos, kurias jie, dirbdami grupėse, turi apibūdinti 2 – 3 aspektais per 10 min.	Mokiniai žiūri filmą ir atsako į mokytojos užduotą klausimą. Mokiniai klausosi istorijos mokytojos pasakojimo, individualiai atlieka pateiktą testą ir perduoda iš kairės sėdinčiam draugui patikrinti. Mokiniai, patikrinę draugų atsakymus ir palyginę su pateiktais teisingais testo atsakymais, informuoja apie klaidų skaičių. Mokiniai, dirbdami grupėse, parašo popieriaus lapuose 2 – 3 aspektus, kuriais apibūdina pateiktą nuotrauką. Po 10 min. vienas grupės narys lietuvių ir/ arba anglų kalbomis pristato parašytus aspektus.
<i>Apibendrinimas, vertinimas</i> Vertinimas. Įsivertinimas Žinių įtvirtinimas. Apibendrinimas. Refleksija Namų darbai	10 min.	Anglų kalbos mokytoja apibendrina mokinių testo ir grupinės užduoties rezultatus pateikia refleksijos klausimus anglų kalba.	Kiekvienas mokinytis anglų kalba 1 – 3 žodžiais atsako į mokytojos pateiktus refleksijos klausimus.

Pamokos tema	Sąžiningos prekybos principai		
Dalykas (-ai)	Užsienio (anglų) kalba, matematika		
Klasė	8		
Integracija			
Anglų kalba	The Principles of Fair Trade		
Matematika	Procentų uždavinių sprendimas		
Pamokos uždavinys (-iai)	Remdamiesi pateikta medžiaga, susipažinsime su sąžiningos prekybos principais, naudodamiesi skaičiuotuvais, spręsimė penkis procentų uždavinius ir padarysime ne daugiau 2 klaidų.		
Trukmė	45 min.		
Priemonės	Projektorius, skaičiuotuvai, dalomoji medžiaga, užduočių lapai		
Informacijos šaltiniai	Pateiktys		
Mokymo(-si) metodai	aiškinimas, skaidrių demonstravimas, pokalbis, individualus savarankiškas darbas		
Turinys			
Pamokos dalys	Laikas	Mokytojo(-ų) veikla	Mokinių veikla
<i>Jvadinė dalis</i> Temos, uždavinio skelbimas Įžanga į temą. Aiškinamoji – motyvacinė dalis, sužadindimas	5 min.	• Matematikos mokytoja paprašo mokinių pasiruošti pamokai, skelbia pamokos temą ir uždavinį lietuvių kalba. • Anglų kalbos mokytoja perskaito pamokos uždavinį anglų kalba. • Matematikos mokytoja supažindina mokinius su pamokos vertinimo kriterijais.	• Mokiniai pasiruošia pamokai, susipažįsta su pamokos uždaviniais ir vertinimo kriterijais.
<i>Pamokos dėstymas</i> Temos aiškinimas ir mokinių veikla	30 min.	• Anglų kalbos mokytoja angliškai aiškina sąžiningos prekybos principus, supažindina su sąžiningos prekybos ženklais, pristato pagrindinius sąžiningos prekybos produktus. Mokytoja kviečia mokinius perskaityti pateiktose pateiktą informaciją apie produktus. • Mokytojos skelbia pirmą užduotį: skritulinėje diagramoje surašyti 5-8 skirtingus arbatų pavadinimus ir dešimtaine trupmena bei procentais išreikšti, kurią diagramos dalį užpildė. Užduoties atlikimui skiriamos 2 min. Mokiniai kviečiami įsivertinti kaip atliko užduotį. • Mokytojos skelbia antrą užduotį: kvadrato langeliuose surašyti 6-10 į Lietuvą importuojamų vaisių ir paprastąją trupmena bei procentais išreikšti, kurią kvadrato dalį užpildė. Užduoties atlikimui skiriamos 2 min. Mokiniai kviečiami įsivertinti kaip atliko užduotį. • Anglų kalbos mokytoja pasakoja apie kavą. Matematikos mokytoja pateikia matematikos uždavinį: palyginti ir procentais išreikšti, kaip skiriasi sąžiningos prekybos sistemoje dalyvaujančių ir nedalyvaujančių kavos augintojų pajamos už parduotą produkciją. Mokiniai užduotį turi atlikti per 10 min.	• Mokiniai klausosi anglų kalbos mokytojos pasakojimo ir skaito pateiktą tekstą anglų kalba. Mokiniai atlieka pirmąją užduotį ir įsivertina pagal pateiktą diagramą. Jie atlieka kitą užduotį ir po 2 min. įsivertina. • Mokiniai klausosi pasakojimo apie kavą ir sprendžia matematikos uždavinį. Po kiekvienos užduoties mokiniai įsivertina.
<i>Apibendrinimas, vertinimas</i> Vertinimas. Įsivertinimas Žinių įtvirtinimas. Apibendrinimas. Refleksija Namų darbai	10 min.	• Matematikos mokytoja klausia, ar įvykdė pamokos uždavinį. • Anglų kalbos mokytoja prašo mokinių reflektuoti.	• Mokiniai atsako į mokytojų klausimus. Reflektuoja.

ŠIAULIŲ R. AUKŠTELKĖS MOKYKLOS MOKYTOJŲ PARENGTŲ IR PRAVESTŲ PAMOKŲ PAVYZDŽIAI

Pamokos tema:
Tamsioji šokolado pusė

Dalykas:

Anglų kalba, pasaulio pažinimas, gamta ir žmogus

Klasės: 1-6

Mokymosi uždaviniai:

1. Suprasti šokolado gamybos ir tiekimo grandinę ir joje egzistuojančias nelygybės problemas;
2. Suvokti vaikų išnaudojimo problemą šokolado pramonėje.

Priemonės:

Kompiuteris ir multimedija įranga, dokumentinio filmo „Tamsioji šokolado pusė“ ištrauka, šokolado plytelė, dalomoji medžiaga, nuotraukos, popierius, rašymo priemonės, lipnūs spalvoti lapeliai.

Metodai:

Aiškinimas, demonstravimas, savarankiškas darbas, pokalbis, praktinės užduotys, diskusija, stebėjimas, rašymas, klausymas, klausinėjimas, informacija pasitelkus vaizdumą, neakivaizdinė kelionė.

Rezultatas:

Mokiniai gebės įvardinti, kokia yra „tamsioji“ šokolado pusė.

Pamokos eiga :

Laikas	Etapas	Mokytojų veikla	Mokinių veikla
4 min.	Įvadinė dalis	Mokiniam išdalunami „kelionės bilietai“ – skirtingų spalvų lapeliai, kurių pagalba mokiniai suskirstomi į grupes. Vedamas pokalbis apie šokoladą ir su juo kylančias asociacijas. Skelbiama pamokos tema, uždaviniai, metodai.	Mokiniai užima savo vietas, dalyvauja pokalbyje, stengiasi suprasti pamokos uždavinius.
4 min.	Savęs įsivertinimas	Klijuojami lapeliai su vardais.	Mokiniai įsivertina savo lūkesčius ir kaip jiems seksis dirbti pamokoje.
10 min	Naujos temos nagrinėjimas, mokinių sudominimas	Nusikeliama į Afriką. Mokiniai kviečiami iš jiems pateiktų nuotraukų sudėlioti šokolado „kelį“.	Mokiniai iš nuotraukų dėlioja šokolado „kelį“ – nuo kakavos pupelių auginimo iki pagamintos šokolado plytelės pateikimo vartotojui.
8 min.	Žinių taikymas	Mokiniai kviečiami padalinti šokolado plytelę 4 šokolado gamybos ir tiekimo grandinės dalyvių grupėms: augintojams, gamintojams, tiekėjams ir pardavėjams. Šokolado plytelė dalijama pagal tai, kokią dalį pajamų gauna kiekvienas tiekimo grandinės dalyvis nuo parduotos šokolado plytelės.	Mokiniai dalyvauja diskusijoje ir bando susitarti dėl šokolado plytelės padalijimo tiekimo grandinės dalyviams, diskutuoja apie nelygybės, skurdo, žmogaus teisių problemas tiekimo grandinėje.
5 min	Temos nagrinėjimas	Mokiniam pateikiama nauja mokomoji medžiaga ir klausimai filmo peržiūrai.	Mokiniai kartu su mokytoja aiškinasi užduotį, aptaria klausimus ir užduotį, skirtą filmo peržiūrai.
10 min	Žinių taikymas	Mokiniam demonstruojama dokumentinio filmo „Tamsioji šokolado pusė“ ištrauka, aptariama atlikta užduotis ir klausimai.	Mokiniai stebi filmą, atlieka užduotis ir atsako į jiems pateiktus klausimus.
4 min.	Refleksija	Mokiniai kviečiami įsivertinti savo darbą pamokoje.	Mokiniai ant lipnių lapelių užrašo savo mintis ir juos suklijuoja ant konferencinio lapo.

Pamokos tema: Taika

Dalykas: lietuvių kalba
Klasės: 3 ir 7

Mokymosi uždaviniai:

1. Surinkti patarles apie taiką ir jas raišiai perskaityti;
2. Iliustruoti patarles apie taiką ir iliustracijas pristatyti;
3. Pristatyti, ką mokiniams reiškia taika.

Priemonės:

Dalomoji medžiaga, popierius, piešimo priemonės, lipnūs spalvoti lapeliai, kompiuteris ir multimedija įranga.

Metodai:

Aiškinimas, savarankiškas darbas, kūrybinė veikla, pokalbis, praktinės užduotys, skaitymas.

Rezultatas:

Mokiniai gebės iliustruoti patarles, prieš tai jas surinkę iš atskirų žodžių, suvoks taikos reikšmę, lavins viešojo kalbėjimo įgūdžius.

Pamokos eiga :

Laikas	Etapas	Mokytojų veikla	Mokinių veikla
2 min.	Pamokos temos skelbimas	Mokiniams skelbiama pamokos tema, uždaviniai, metodai.	Mokiniai stengiasi suprasti pamokos uždavinius.
5 min.	Pateikčių apie gėrį ir blogį žiūrėjimas	Mokiniams pristatoma nauja mokomoji medžiaga, rodomos pateiktys.	Mokiniai žiūri, klauso, atsako į klausimus.
4 min	Praktinė užduotis	Mokiniams teikiama individuali pagalba.	Mokiniai dėlioja patarles iš atskirų žodžių.
20 min	Patarlių iliustravimas	Mokiniams paaiškinama užduotis, teikiama individuali pagalba.	Mokiniai iliustruoja iš atskirų žodžių sudėliotas patarles.
10 min	Darbų pristatymas	Mokiniai kviečiami pristatyti patarlių iliustracijas.	Mokiniai pristato atliktus darbus visai klasei.
4 min.	Refleksija	Mokiniai kviečiami atlikti pratimą „Kas man yra taika“.	Mokiniai ant lipnių lapelių užrašo savo mintis, ką jiems reiškia taika, ir juos suklijuoja ant konferencinio lapo.

Pamokos tema: Miesto projektas

Dalykas. Matematika, anglų kalba
Klasės: 6-7

Mokymosi uždaviniai:

1. Apibendrinti įgytas žinias apie kampus ir tieses;
2. Gilinti anglų kalbos žinias;
3. Pagal anglų kalba duotas instrukcijas nubraižyti miesto projektą;
4. Ugdyti kritišką suvokimą apie pabėgėlių problemą.

Priemonės:

Dalomoji medžiaga, popierius, piešimo, braižymo priemonės, klijai, žirkklės, kompiuteris ir multimedija įranga.

Metodai:

Aiškinimas, savarankiškas darbas, kūrybinė veikla, pokalbis, praktinės užduotys.

Rezultatas:

Mokiniai pagal anglų kalba duotas instrukcijas nubraižys miesto (kvartalo) projektą pabėgėliams apgyvendinti, geriau suvoks pabėgėlių problemą, ieškos galimų jos sprendimo būdų.

Pamokos eiga :

Laikas	Etapas	Mokytojų veikla	Mokinių veikla
2 min.	Pamokos temos skelbimas	Mokiniais skelbiama pamokos tema, uždaviniai, metodai.	Mokiniai stengiasi suprasti pamokos uždavinius.
10 min.	Filmo peržiūra.	Mokiniais demonstruojamas trumpas informacinis filmukas anglų kalba apie pabėgėlių apgyvendinimo problemas.	Mokiniai žiūri, klauso, atsako į klausimus, diskutuoja.
8 min.	Matematinų sąvokų priminimas, jų vertimas į anglų kalbą	Mokiniais pateikiamos svarbiausios darbu reikalingos matematinės sąvokos.	Mokiniai kartu su mokytoju lietuvių kalba surašo reikalingas matematinės sąvokas (pvz.: lygiagrečios tiesės, kryžminiai, gretutiniai kampai ir pan.) ir ieško jų atitikmenų anglų kalba.
15 min.	Praktinė užduotis	Mokiniais pristatoma praktinė užduotis, teikiama individuali pagalba.	Mokiniai pagal anglų kalba pateiktas instrukcijas braižo miesto (kvartalo) projektą pabėgėliams apgyvendinti.
10 min.	Darbų pristatymas grupėse	Mokiniai kviečiami pristatyti atliktus darbus.	Mokiniai pristato atliktus darbus visai klasei.

GLOBALIOJO PILIETIŠKUMO KOMPETENCIJŲ MODELIS¹⁷

Mokymo(si) sritis	Pradinis ugdymas	Pagrindinis ugdymas (5-8 klasės)	Pagrindinis ugdymas (9-10 klasės)
Žinios ir supratimas			
Socialinis teisingumas ir lygybė	Supratimas, kad teisingumas ne visada reiškia lygiavertę elgesį su žmonėmis; Supratimas apie skurdo ir nelygybės priežastis ir pasekmes vietos, nacionaliniu ir globaliu lygiu.	Būdų apibrėžti ir išmatuoti skurdą (santykinį ir absoliutų) ir nelygybę supratimas; Nelygybės visuomenėje, nelygybės tarp skirtingų visuomenių ir jos kaitos supratimas; Gilesnis skurdo, nelygybės ir atskirties priežasčių ir pasekmių supratimas.	Skurdo ir nelygybės priežasčių ir jų sąsajų su politika, jėgų pasiskirstymu ir valdymo sistemomis, supratimas; Skirtingų požiūrių, kaip kovoti su skurdu ir nelygybe, supratimas; Žinios apie nacionalines ir tarptautines iniciatyvas kovojant su skurdu ir nelygybe.
Identitetas ir įvairovė	Kultūrų ir visuomenių įvairovės pažinimas; Skirtingų kultūrų įtakos mūsų gyvenimui supratimas; Išankstinių nuostatų, rasizmo ir seksizmo kilmės ir būdų su jais kovoti supratimas.	Supratimas apie įvairovės naudą ir iššūkius; Stereotipų, išankstinių nuostatų ir diskriminacijos įtakos supratimas; Kalbos, įsitikinimų, vertybių ir kultūrinio identiteto svarbos supratimas.	Kalbos vaidmens išankstinių nuostatų, diskriminacijos ir atskirties kontekste supratimas; Istorinių procesų įtakos (pvz., kolonizacija, vergovė, okupacija) žmonių identitetui ir kultūrai supratimas.
Globalizacija ir tarpusavio priklausomybė	Globalių ryšių tarp žmonių ir šalių supratimas; Supratimas, kaip veiksmai vietos lygmeniu daro įtaką visam pasauliui.	Ryšių ir sąsajų tarp lokalių ir globalių reiškinių/problemy supratimas; Supratimas, kaip keičiasi jėgų balansas pasaulyje ir kokia jų įtaka žmonių gyvenimui; Supratimas, kaip vietos, nacionaliniai ir globalūs sprendimai daro įtaką žmonėms ir aplinkai.	Globalizacijos ir globalių problemų kompleksiško supratimas; Jėgų disbalanso tarp turtingų ir neturtingų šalių supratimas; Žinios apie pasaulinę ekonomiką ir politines sistemas.
Darnus vystymasis, apimantis mus supančios aplinkos problemas	Supratimas, kad žmonės yra priklausomi nuo aplinkos; Pamatinės žinios apie klimato kaitą; Supratimas apie aplinką tausojantį gyvenimo stilių.	Skirtingų požiūrių apie vystymąsi ir gyvenimo kokybę supratimas; Žinios apie Darnaus vystymosi tikslus; Bioįvairovės svarbos supratimas; Gilesnis klimato kaitos priežasčių ir pasekmių supratimas.	Darnaus vystymosi dilemų supratimas; Moralinės, etinės, socialinės, ekonominės ir aplinkosauginės mokslinių ir technologinių atradimų reikšmės supratimas; Valdžios, verslo, NVO ir piliečių vaidmens darnaus vystymosi procesuose suvokimas.
Taika ir konfliktai	Konfliktų priežasčių ir pasekmių visuose lygmenyse (nuo individualaus iki globalaus) supratimas; Konfliktų sprendimo ir prevencijos strategijų žinojimas; Praeities ir dabarties konfliktų savo ir kitose visuomenėse suvokimas.	Gilesnis konfliktų priežasčių ir pasekmių visuose lygmenyse (nuo individualaus iki globalaus) supratimas; Teisingo konfliktų sprendimo svarbos supratimas; Nesmurtinių protestų reikšmės socialinei ir politinei kaitai supratimas.	Ryšio tarp teisingumo ir taikos bei sąlygų ilgalaikiai taikai supratimas; Teigiamų konfliktų padarinių supratimas; „Teisingo karo“ teorijos ir jos kritikos supratimas.

¹⁷ parengta pagal Oxfam 2015 m. atnaujintą globaliojo pilietiškumo kompetencijų modelį. Oxfam. (2015). Education for Global Citizenship. A Guide for Schools. http://www.oxfam.org.uk/~/-/media/Files/Education/Global%20Citizenship/Global_Citizenship_Schools_WEB.ashx?la=en

Mokymo(si) sritis	Pradinis ugdymas	Pagrindinis ugdymas (5-8 klasės)	Pagrindinis ugdymas (9-10 klasės)
Žmogaus teisės	• JT vaiko teisių konvencijos žinojimas; • Priežasčių, kodėl žmonės išsižada savo teisių, supratimas; • Veikėjų, atsakingų už žmogaus teisių apsaugą, pažinimas.	• JT žmogaus teisių konvencijos žinojimas; • Piliiečių, visuomenės ir valdžios vaidmens svarbos ginant žmogaus teises supratimas; • Praeities ir dabarties žmogaus teisių problemų ir jas ginančių judėjimų savo šalyje ir kitur pažinimas.	• Žinios apie pagrindinius žmogaus teisių pažeidimus ir politinius, teisinius, sociokultūrinius, religinius ir ekonominius faktorius, kurie padeda arba kenkia žmogaus teisėms; • Žinios apie valstybių įsipareigojimus ginti žmogaus teises.
Įtaka ir valdžia	• Supratimas, kodėl mokykloje ir platesnėje visuomenėje reikalingos taisyklės, ir kaip žmonės gali dalyvauti jų kaitos procese; • Pamatinės žinios apie valstybės valdymą ir vietos savivaldą.	• Žinios apie pagrindines nacionalines, vietos ir pasaulines valdymo struktūras ir sistemas; • Supratimas, kaip jėgos ir atstovavimo stoka gali sukelti diskriminaciją ir atskirtį; • Kolektyvinių veiksmų, socialinių judėjimų ir valdžios vaidmens kovojant už teisingumą supratimas.	• Žinios apie pasaulines valdžios struktūras ir valdymo procesus; • Žinios apie tarptautinį bendradarbiavimą, kovojant su globaliais iššūkiais; • Supratimas, kaip jėgos išplitimas ir šalių ar organizacijų įtaka gali daryti poveikį kultūrai, žmogaus požiūriui ir jo patirčiai.
Gebėjimai			
Kritinis ir kūrybinis mąstymas	• Pamatiniai gebėjimai atpažinti šališkumą ir nuomones; • Gebėjimas pagrįsti savo nuomonę ir pateikti kontrargumentus; • Gebėjimas siūlyti alternatyvas ir naujas idėjas problemų sprendimui.	• Gebėjimas atpažinti šališkumą, stereotipus ir skirtingus požiūrius; • Gebėjimas analizuoti asmeninę nuomonę apie žmones ir problemas; • Atvirumas naujoms idėjoms.	• Gebėjimas vertinti ir sisteminti įvairias nuomones ir argumentus apie egzistuojančias problemas; • Pradiniai statistinės analizės gebėjimai; • Gebėjimas atpažinti visuotinai priimtas vertybes; • Gebėjimas sujungti idėjas su informacija.
Empatija	• Gebėjimas atsižvelgti į kitų jausmus ir koreguoti savo elgseną; • Gebėjimas išgyventi dėl kitų žmonių; • Gebėjimas suprasti išankstinių nuostatų ir diskriminacijos poveikį.	• Gebėjimas atskirti, kaip žmonės jaučiasi iš jų kalbos, gestų, intonacijos, kūno kalbos; • Gebėjimas atpažinti, kaip skirtingi įsitikinimai ir žmonių patirtis daro įtaką jų elgsenai ir požiūriui į pasaulį.	• Gebėjimas empatiškai klausytis; • Gebėjimas žvelgti į pasaulį ir vietos-globalias problemas iš skirtingų perspektyvų.
Savęs pažinimas ir refleksija	• Gebėjimas atpažinti sąsajas tarp asmeninių sprendimų ir problemų, darančių įtaką žmonėms vietos ir globaliu lygiu; • Gebėjimas atpažinti neigiamų jausmų kitiems žmonėms priežastis.	• Gebėjimas atpažinti asmenines stiprybes ir silpnybes; • Gebėjimas įvertinti, kaip asmeninės emocijos, žodžiai ir elgsena gali daryti įtaką žmonėms vietos ir globaliu lygiu.	• Gebėjimas atpažinti, kaip žmonių kultūriniai skirtumai daro įtaką jų požiūriui į pasaulį; • Gebėjimas įvertinti savo mokymosi patirtį ir ją vėliau pasinaudoti.
Komunikacijos, bendravimo gebėjimai	• Gebėjimas dėmesingai klausyti, klausinėti ir atsakyti kitiems; • Gebėjimas aiškiai reikšti savo požiūrį į egzistuojančias problemas; • Gebėjimas pagrįsti savo nuomonę.	• Gebėjimas komunikuoti naudojant įvairias medijas; • Aktyvaus klausymo gebėjimai; • Gebėjimas prisitaikyti naujose kultūrinėse aplinkose.	• Gebėjimas racionaliai ir įtikinamai argumentuoti savo nuomonę apie globalias problemas; • Gebėjimas analizuoti komunikacijos turinio ir stiliaus įtaką skirtingoms žmonių grupėms.

Mokymo(si) sritis	Pradinis ugdymas	Pagrindinis ugdymas (5-8 klasės)	Pagrindinis ugdymas (9-10 klasės)
Gebėjimas bendradarbiauti ir spręsti konfliktus	Gebėjimas bendradarbiauti sprendžiant problemas ir siekiant bendrų tikslų; Gebėjimas valdyti pyktį ir agresiją; Gebėjimas remtis kitų nuomone sprendžiant problemas ir ieškant kompromisų.	Gebėjimas prisiimti skirtingus vaidmenis dirbant grupėje; Gebėjimas imtis veiksmų sugriautiems santykiams su kitais žmonėmis atkurti.	Gebėjimas vertinti vaidmenis grupėje; Gebėjimas atpažinti "laimėtojas-laimėtojas" galimybes sprendžiant konfliktus; Jautrumas skirtingiems požiūriams ir kultūrinėms normoms sprendžiant konfliktus.
Gebėjimas susidoroti su kompleksiškomis problemomis ir neapibrėžtumu	Gebėjimas apibūdinti savo požiūrį į pokyčius vietoje bendruomenėje ir platesniame pasaulyje; Gebėjimas susidoroti su iššūkiais; Gebėjimas atpažinti situacijas, kuomet nėra teisingų ir neteisingų atsakymų.	Gebėjimas prisitaikyti naujose situacijose; Gebėjimas naujai pažvelgti į vietas ir globalias problemas; Gebėjimas formuoti daugialypį požiūrį ir alternatyvią ateities viziją.	Gebėjimas į mokymosi procesą integruoti naujus požiūrius į globalias problemas; Gebėjimas paversti tikslus konkrečiais veiksmais ir numatyti, kaip įveikti atsirandančias kliūtis.
Informacija ir refleksija paremtas veiksmai	Gebėjimas dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose mokykloje; Gebėjimas prisidėti prie bendruomenės gerovės kūrimo; Gebėjimas dalintis informacija ir argumentais su kitais, įskaitant sprendimų priėmėjus.	Gebėjimas numatyti ir planuoti veiksmus; Gebėjimas mesti iššūkį požiūriams, kurie skatina nelygybę ir neteisybę; Gebėjimas reflektuoti apie mokymosi veikiant pasiekimus.	Gebėjimas suprasti poreikį kritiškai vertinti savo nuostatas ir elgesį; Gebėjimas suprasti sprendimų priėmėjų vaidmenį ir būdus daryti jiems įtaką; Gebėjimas iškelti tikslus ir numatyti žingsnius jiems pasiekti.
Vertybinės nuostatos ir požiūriai			
Tapatumo jausmas ir savigarba	Teigiamas požiūris į tai, kaip žmonės yra vienodi ir kartu nelygiavertiškai skirtingi; Dalykų, darančių įtaką asmeniniam identitetui, vertės suvokimas.	Savęs ir kitų individualumo vertės suvokimas; Atvirumas naujoms idėjoms ir požiūriams.	Žmonių tarpusavio sąsajų ir priklausomybės vieniems nuo kitų vietoje ir globaliu lygiu vertės suvokimas; Priklausymo vietoje ir pasaulio bendruomenei suvokimas.
Įsipareigojimas prisidėti prie socialinio teisingumo ir lygybės kūrimo	Nepakantumas nesąžiningam elgesiui su kitais žmonėmis vietoje ir globaliu lygiu; Teisingumo pojūtis; Augantis susidomėjimas pasaulio įvykiais ir problemomis.	Aktyvus rūpinimasis neteisybe, išnaudojimu ir žmogaus teisių pažeidimais; Noras imtis veiklos, kovojant su nelygybe ir neteisybe.	Asmeninės ir kolektyvinės atsakomybės už vietoje ir pasaulines problemas suvokimas; Pasiryžimas įsitraukti į socialinį teisingumą ir lygybę skatinančias veiklas vietoje, nacionaliniu ir globaliu lygiu.
Pagarba žmogui ir žmogaus teisėms	Pasiruošimas mąstyti apie savo žodžio ir veiksmo pasekmes kitiems; Tikėjimas, kad kiekvieno iš mūsų atsakomybė - mesti iššūkį išankstinėms nuostatomis ir diskriminacijai.	Solidarumo jausmas su tais, kurie patiria žmogaus teisių pažeidimus, neteisybę ir diskriminaciją; Įsipareigojimo palaikyti ir puoselėti visiems lygias teises demonstravimas.	Poreikio į teises ir jų gynimą pripažinimas.
Pagarba įvairovei	Egzistuojančių skirtumų teigiamas vertinimas; Skirtingų nuomonių ir požiūrių vertės pripažinimas.	Pagarba teisei turėti savo nuomonę, požiūrį; Noras mesti iššūkį išankstinėms nusistatymams ir diskriminuojantiems požiūriams; Įvairialypio požiūrio į bet kokią problemą pripažinimas; Pripažinimas, kad daugumos požiūris ne visada yra teisingas.	Supratimas, kad žmonės gali daug ko išmokyti iš kitų žmonių nuomonių ir požiūrių; Noras gilinti savo supratimą apie sąveiką su kitomis kultūromis vietoje ir globaliu lygiu.

Mokymo(si) sritis	Pradinis ugdymas	Pagrindinis ugdymas (5-8 klasės)	Pagrindinis ugdymas (9-10 klasės)
Rūpinimasis aplinka ir įsipareigojimas prisidėti prie darnaus vystymosi	Atsakomybė už gamtą ir atsakingą išteklių naudojimą; Įsipareigojimo imtis veiksmų gamtai apsaugoti ir žmonių gyvenimo kokybei vietos ir globaliu lygiu gerinti demonstravimas.	Žmonių tarpusavio sąsajų pasaulyje vertės pripažinimas; Rūpestis dėl vartotojų gyvenimo būdo ir pasirinkimų įtakos kitiems žmonėms ir planetai.	Rūpinimasis planetos ateitimi; Pasiryžimas keisti gyvenimo būdą; Noras kreiptis į sprendimų priėmėjus ir dalyvauti kampanijose.
Aktyvaus dalyvavimo ir kovos su socialine atskirtimi nuostatos	Aktyvus dalyvavimas sprendimų priėmimo procese mokyklos aplinkoje; Aktyvus kitų žmonių, ypač patiriančių atskirtį, įtraukimas.	Kitų skatinimas ir pagalba jiems dalyvauti; Noras pasiekti susitarimą ieškant kompromisų.	Įsipareigojimo remti demokratinius procesus ir daugiau mokytis apie jų vaidmenį demonstravimas.
Tikėjimas, kad žmonės gali kažką pakeisti	Tikėjimas, kad žmonės ir jų grupės gali pagerinti esamą situaciją; Noras bendradarbiauti su kitais siekiant pozityvios kaitos.	Pasirengimas parodyti informaciją ir žiniomis paremtą poziciją apie globalias problemas; Tikėjimas, kad žmonės, veikdami kartu, gali pasiekti didesnių pokyčių.	Pasiryžimas nuolat vertinti savo nuostatas, požiūrį ir elgesį; Pasirengimas veikti teisingo ir darnaus pasaulio labui.

REKOMENDUOJAMA METODINĖ MEDŽIAGA IR PRIEMONĖS

Metodiniai leidiniai lietuvių kalba, prieinami NNVO platformos globaliojo švietimo metodinių leidinių duomenų bazėje (<http://www.pagalba.org/biblioteka>)

1. Bėkšta, A., Lukošūnienė, V., Čičelis, A., Jankauskaitė, M., Kernytė, A., Akromienė, J., Smaliukienė, V. (n.d.). *Atviras kodas: pilietis*. Vilnius.
2. Humana People to People Baltic. (n.d.). *Solidarumo mokyklos Baltijos šalyse*. Vilnius.
3. IOM, UNHCR. (2009). *Instrukcija mokytojams "Ne tik skaičiai". Švietimo dėl migracijos ir prieglobsčio Europoje priemonių rinkinys*. Briuselis: IOM.
4. Jankauskaitė, M., Aleksėjūnė, V., Piliškaitė-Sotirovič, V. (2008). *Galime keisti(s)*. Vilnius: Lygių galimybių plėtros centras.
5. Jankauskaitė, M., Kernytė, A., Dambrauskaitė-Pėželienė, R. (2013). *Nuo teorijos iki praktikos*. Vilnius: Neformaliojo švietimo asociacija "Jaunimo akademija".

6. Laucius, J. (2014). *Tolimi kraštai - artimi gyvenimai*. Vilnius: Europos Komisijos atstovybė Lietuvoje.
7. Metodiev, E., Augutienė, I., Baltrėnienė, Z. (2014). *Globalusis švietimas - darniam pasauliui kurti. Metodinė priemonė darbui su jaunimu*. Kaunas: Mudu2.
8. Wittig, K., Augutienė, I., Metodiev, E., Dwyer, C., Markidou, N., Baltrėnienė, Z., & Palsmaa, I. (2012). *Vystomojo švietimo pamokos. Metodinis leidinys*. Nikosija.

Kiti metodiniai leidiniai lietuvių kalba

1. Brander, P., Gomes, R., Keen, E., Lemineur, M.R., Oliveira, B., Ondrackova, J., Surian, A., Suslova, O. (2010). *Komпасas. Žmogaus teisių ugdymo vadovas darbui su jaunimu*. Vilnius: Kultūros centras „In Actio“

Metodiniai leidiniai lenkų kalba

1. E-globalna (n.d.). *Modułowy elektroniczny podręcznik edukacji globalnej*. // <http://e-globalna.edu.pl/>
2. Ośrodek Dzieciąt Ekologicznych "Źródła" (n.d.). *Edukacja Globalna*. // http://www.globalna.edu.pl/materialy_educacyjne/
3. Świderek G., et.al. (2013). *Postaw na rozwój zrównowazony! Scenariusze zajęć dla uczniów klas IV-VI szkół podstawowych*. Łódź // <http://www.globalna.edu.pl/pliki/postaw-na-rozwoj-zrownowazony.pdf>

4. Kulczyk – Prus E., Zduńczyk R. (2014). *Teraz Afryka – od źródeł skautingu do kontynentu przyszłości*. Łódź // https://issuu.com/zhp_pl/docs/teraz-afryka/1?e=0/9443865
5. Krawczyk E., et.al. (2015). *Edukacja globalna na zajęciach przedmiotowych w gimnazjum. Seria sześciu publikacji*. Warszawa // <http://globalna.ceo.org.pl/aktualnosci/w-swiat-z-klasa/drugie-wydanie-publicacji-projektu-w-swiat-z-klasa>

Metodiniai leidiniai rusų kalba

1. Брандер П., Гомес Р., Кин Э., Леминер М.Л., Оливейра Б., Ондрачкова Я., Суриан А., Сулова О. (2002). *Компас. Пособие по образованию в области прав человека с участием молодежи*. Council of Europe // <http://www.eyeb.coe.int/compass/ru/contents.html>
2. Бредероде-Сантос М.Э., Клейес Д., Фазах Р., Шнайдер А., Селени Ж. (2008). *Компасито. Пособие по обучению детей правам человека*. Council of Europe // <http://www.eyeb.coe.int/compasito/ru/default.htm>
3. Сааремаяэ Л. (2015). *День еды в школе: методы и занятия для организации мероприятия "День еды"*. Мондо // http://www.maailmakool.ee/wp-content/uploads/2015/11/toidupaevad_koolis_RUS_web.pdf
4. Мондо (n.d.). *Воспитывай граждан мира. С помощью глобального*

образования усвоение базовых ценностей и компетенцию государственную учебной программы. Мондо // <http://www.maailmakool.ee/wp-content/uploads/2015/12/venekasvmaakod.pdf>

Globaliojo švietimo metodinių priemonių duomenų bazės ir kiti informacijos ištekliai anglų kalba

ActionAid globaliojo švietimo ištekliai	http://www.actionaid.org.uk/school-resources
Airijos globaliojo švietimo ištekliai	http://www.developmenteducation.ie/
Australijos globaliojo švietimo ištekliai	http://www.globaleducation.edu.au/
British Red Cross metodiniai leidiniai	http://www.redcross.org.uk/What-we-do/Teaching-resources
Britų tarybos metodiniai leidiniai	https://schoolsonline.britishcouncil.org/
ChristianAid globaliojo švietimo ištekliai	http://learn.christianaid.org.uk/
Europos Tarybos Šiaurės-Pietų centro globaliojo švietimo išteklių duomenų bazė	http://nscglobaleducation.org/index.php/resource-center
Games 4 Change	http://www.gamesforchange.org/play/
Global Dimension – the World in Your Classroom	https://globaldimension.org.uk/
Leeds globaliojo švietimo centro metodiniai leidiniai	http://www.globalschools.org.uk/teaching-resources
Oxfam globaliojo švietimo ištekliai	http://www.oxfam.org.uk/education
Practical Action metodiniai leidiniai	http://practicalaction.org/schools
Send a Cow	http://www.sendacow.org.uk/lessonsfromafrica/
The Story of Stuff	http://storyofstuff.org/
UNICEF globaliojo švietimo metodiniai leidiniai	https://teachunicef.org/
WaterAid metodinės priemonės apie vandenį	http://www.wateraid.org/uk/get-involved/schools
World's Largest Lesson – metodinė medžiaga darnaus vystymosi tikslams pristatyti	http://wlltoolkit.org/

NAUDOTA LITERATŪRA IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. Augutienė, I., & Baltrėnienė, Z. (2014). *Globalusis švietimas Lietuvoje. Iššūkiai ir galimybės*. LITDEA. // http://media.wix.com/ugd/a7bcb4_d5d2a2ec4f7f-4c03b66ad20a2651d123.pdf
2. Bhargava V.K. (2016). *Global Issues for Global Citizens: An Introduction to Key Development Challenges*. Washington: The World Bank
3. Bourn, D. (n.d.). *What Is Meant By Development Education?* Sinergias Ed // <http://www.sinergiased.org/index.php/revista/item/51-douglas-bourn-what-is-meant-by-development-education>
4. Carvalho da Silva, M., Cabezudo, A., Christidis, C., Demetriadou-Saltet, V., Halbartschlager, F., & Mihai, G.-P. (2012). *Global Education Guidelines. Concepts and Methodologies on Global Education for Educators and Policy makers*. Lisbon: North-South Centre of the Council of Europe. // http://nscglobaleducation.org/images/Resource_center/GE_Guidelines_English.pdf
5. CONCORD. (2014). *The Brussels Proposal: Towards a new direction for Edu-*

cation. // http://deecip.org/wp-content/uploads/2014/07/The_Brussels_Proposal.pdf

6. *Dėl Kauno Simono Daukanto progimnazijos 2016-2018 metų strateginio plano patvirtinimo*, Kauno Simono Daukanto progimnazijos direktoriaus įsakymas, 2016 m. sausio 29 d., Nr. V1-39. (n.d.). // <http://www.daukantas.kaunas.lm.lt/assets/Uploads/Dokumentai/Progimnazijos-strateginis-2016-2018.pdf>

7. *Dėl pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo*, LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas, 2008-08-26, Nr. ISAK-2433. (n.d.). // http://portalas.emokykla.lt/bup/Puslapiai/pagrindinis_ugdymas_darnaus_vystymosi_programa_tikslas.aspx

8. European Multistakeholder Steering Group, o. (2007). *The European Consensus on Development: The contribution of Development Education & Awareness Raising*. // https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/publication-development-education-for-the-european-consensus-200806_en.pdf

9. Global Learning Programme. (2015). *Developing a Whole-School Approach to Global Learning*. // http://clients.squareeye.net/uploads/glp/GLP_pdfs/In_your_school/Developing_a_whole-school_approach.pdf

10. Global Learning Programme. (n.d.). *Whole School Framework*. // http://clients.squareeye.net/uploads/glp/GLP_pdfs/In_your_school/Whole_School_Framework.pdf

11. UNESCO, et.al. (2015). *Incheon De-*

claration. *Education 2030: Towards Inclusive and Equitable Quality Education and Lifelong Learning for All.* // <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002338/233813M.pdf>

12. *Joint Statement by the Council and the Representatives of the Governments of the Member States Meeting Within the Council, the European Parliament and the Commission on European Union Development Policy: 'The European Consensus'*, European Parliament, Council, Commission, 2006-02-24, Nr. 2006/C 46/01

13. Kauno Simono Daukanto progimnazija (2015). *Naujienos. Atvirų integruotų pamokų ciklas „Arbatos kelias“.* // <http://www.daukantas.kaunas.lm.lt/naujienos/2015/arbato-kelias/>

14. *Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas*, LR seimas, 2013-05-16, Nr. XII-311

15. LR užsienio reikalų ministerija (n.d.). *Darnaus vystymosi darbotvarkė.* // <https://orangeprojects.lt/lt/tikslai/Darnaus-vystymosi-darbotvarke>

16. LR užsienio reikalų ministerija (n.d.). *Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politika.* // <https://orangeprojects.lt/lt/tikslai/lietuvos-vystomojo-bendradarbiavimo-politika>

17. North-South Centre of the Council of Europe. (2015). *3rd European Congress on Global Education. Strategic Recommendations.* // [http://nscglobaleducation.org/images/Documents_for_articles/GECongress_2015_Re-](http://nscglobaleducation.org/images/Documents_for_articles/GECongress_2015_Recommendations_Final.pdf)

[commendations_Final.pdf](http://nscglobaleducation.org/images/Documents_for_articles/GECongress_2015_Recommendations_Final.pdf)

18. Oxfam. (2015). *Education for Global Citizenship. A Guide for Schools.* // http://www.oxfam.org.uk/~media/Files/Education/Global%20Citizenship/Global_Citizenship_Schools_WEB.ashx?la=en

19. Oxfam GB. (2015). *Global Citizenship in the Classroom. A Guide for Teachers.* // http://www.oxfam.org.uk/~media/Files/Education/Global%20Citizenship/Global_Citizenship_guide_for_Teachers_WEB.ashx?la=en

20. UNESCO. (2014). *Global Citizenship Education. Preparing Learners for the Challenges of the Twenty-first Century.* Paris: UNESCO. // <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227729e.pdf>

21. United Nations (n.d.). *Sustainable Development Goals.* // <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

Ugdymo plėtotės centro informacija apie globalųjį švietimą
„Ugdymo sode“ adresu <https://duomenys.ugdome.lt/?/mm/dry/med=105/627>